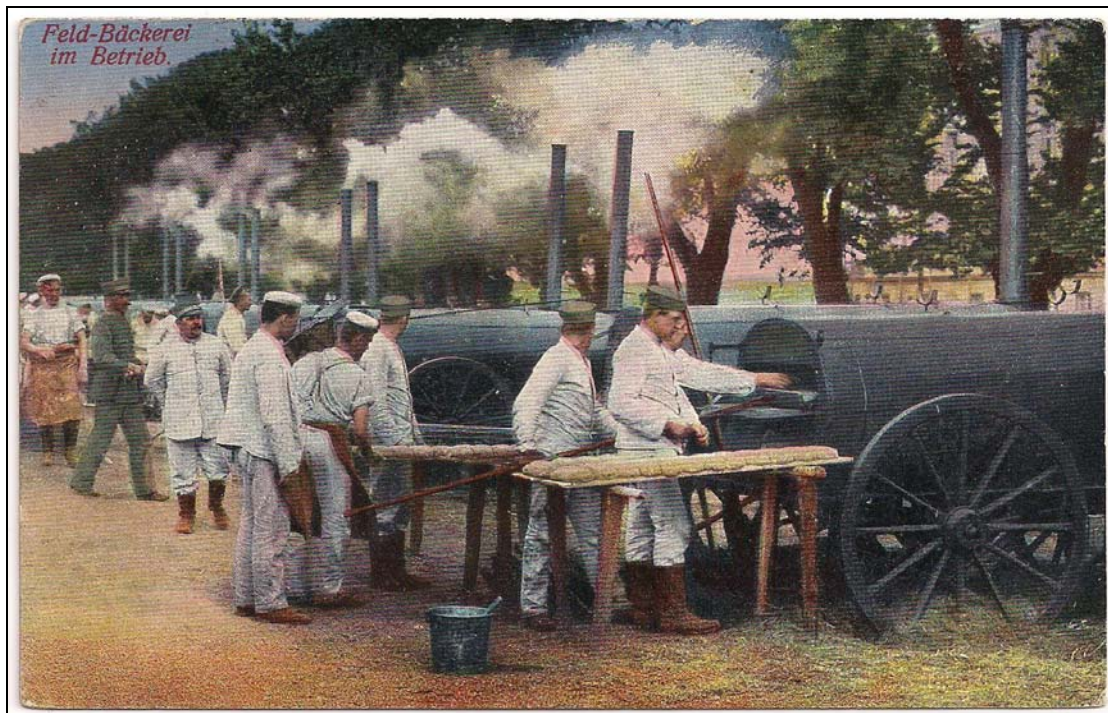

HET BALTISCHE GEBIED

Filatelistengroep 'Het Baltische Gebied'

Opgericht op 9 oktober 1982.

Lidmaatschap

Minimaal € 20,00 per jaar.

Voorzitter

R.W. van Wijnen
Karthuizerstraat 31
6824 KA Arnhem
tel. (026) 351 34 84
marsruts@planet.nl

Penningmeester/Secretaris ledenadministratie

H.W.A. Pijpers
Hermionegang 15
2719 AR Zoetermeer
tel. (079) 361 46 21
hans.pijpers@hccnet.nl

Opmaak/redactie 'Het Baltische Gebied'

J. Kaptein
Reigerskamp 705
3607 JP Maarssen
tel. (0346) 57 44 18
jan@jkaptein.nl

Erelid

A.C. de Bruin
Ten Passeweg 10A
8084 AN 't Harde
tel. (0525) 65 31 24

Beheerder bibliotheek

O. Petri
Brugakker 3640
3704 LP Zeist
(030)-6950735
olav.petri@planet.nl

Gironummer:
3243251 t.n.v.
"Het Baltische Gebied"
te Zoetermeer

HBG op Internet

www.hetbaltischegebied.nl

INHOUDSOPGAVE

- 2 Beste mensen...**
Ruud van Wijnen
- 3 Verslag 54^e bijeenkomst 28 maart 2009**
Olav Petri
- 4 De Baltische Riviera : deel 2**
Jan Kaptein
- 24 Een uitstapje naar Tallinn**
Thomas Löbbbering
- 26 Een misverstand: waar ligt Annopol?**
Sijtze Reurich
- 28 Een brief uit een kamp voor krijgsgevangenen in de Litouwse Sovjetrepubliek**
Jan Kaptein
- 31 Terugkomen op Memel ... Molėtai RRM**
Sijtze Reurich
- 32 Een brief die niet kan**
Sijtze Reurich
- 35 Wie het weet mag het zeggen**
Ruud van Wijnen
- 36 Veldpost.... op verkenning**
Ruud van Wijnen
- 48 1000 jaar Litouwen : deel 1**
Leonas Veržbalauskas
- 51 Terugkomen op**
Ruud van Wijnen, Jan Kaptein
- 53 Een moderne vervalsing**
Jan Kaptein
- 54 Verkooplijst HBG publicaties**
Hans Pijpers
- 55 Voor u gelezen**
Joop van Heeswijk, Jan Kaptein, Olav Petri, Ruud van Wijnen

**Bijeenkomst 2009:
26 september 2009
in Geldermalsen**

Ruud van Wijnen

Tijdens onze laatste bijeenkomst kwamen twee onderwerpen aan de orde waarmee Uw bestuur aan de slag zou gaan en waarover, vonden we, zelfs vergaderd zou moeten worden (vanouds in bosrijke omgeving, zoals U weet). Wel, Uw bestuur bestaat uit bezige lieden en is ook op andere fronten actief, op reis of betrokken bij familiale feestelijkheden. Er is dus nog niet rondom de tafel vergaderd. Maar gelukkig leven we in een tijd met vele moderne communicatiemiddelen en wordt er op diverse fronten gewerkt aan een aantal aardige initiatieven.

Uw bestuur wil in de nabije toekomst ons blad in kleur laten verschijnen omdat we vinden dat dat de kwaliteit ten goede komt, met name natuurlijk waar het de afbeeldingen betreft. Daarvan zien we niet alleen voorbeelden bij andere verenigingen, ook de opmaak van ons eigen blad door Jan Kaptein geschiedt al in kleur. Dat geeft namelijk een betere afdrukkwaliteit. (U begrijpt dat deze originelen in kleur in de toekomst zeer gewilde "collectors items" zullen worden). Gelijktijdig met de overgang naar kleurendruk wil Uw bestuur ook bezien of er in de gehele opmaak nog verbeteringen mogelijk zijn. Jan Kaptein en Hans Pijpers buigen zich momenteel over de technische mogelijkheden van de diverse drukkerijen, de offertes en ze wisselen ideeën uit over de vormgeving van ons blad.

In Geldermalsen kwam ook de wens naar voren om te komen tot een voor de leden beschikbare ledenlijst waarop is aangegeven wat men verzamelt en waarin men speciaal is geïnteresseerd. Daaraan zitten enige haken en ogen, maar het Uw bestuur beziet deze. Het lijkt ons dat een lijst, waarvan men zelf kan aangeven dat men erop wil voorkomen en met welke gegevens, geen problemen zal geven voor wat de privacy betreft. Uw voorzitter stelt zich voor om bij de uitnodiging voor de volgende bijeenkomst een inventarisatieformulier mee te zenden.

Ondertussen werkt Joop van Heeswijk gestaag door aan de Engelse vertaling van de artikelenreeks die Jan Kaptein in ons blad schreef over de spoorpost in Litouwen. Hij is nu ongeveer halverwege. Tijdens de WIPA tentoonstelling in Wenen bespraken we met o.a. Bernard Fels van de Forschungsgemeinschaft Litauen de mogelijkheden om de spoorpost artikelen de bundelen in een Engelstalige uitgave en die wellicht uit te geven in een gemeenschappelijke uitgave met de "Lituanica". De gedachte uitgave zou ook de interesse kunnen wekken van verzamelaars van spoorpost van "all over the world" en daarmee ons eigen verzamelgebied onder de aandacht van een grotere kring van filatelisten kunnen brengen.

U ziet wel, we zijn er druk mee en het zijn leuke dingen om te ondernemen en te organiseren.

En dan heeft U ook weer een nieuwe uitgave van ons blad in handen. Het was ditmaal, iets meer dan anders, een race tegen de klok, omdat Uw bestuur bestaat uit bezige lieden. Ze gaan op vakantie (één valt er van zijn racefiets), feesten (één is er lang getrouwd), sporten (één heeft een zoon die vreselijk goed kan schaken) en tussendoor gaan ze voor de kost naar hun baas.

Ik wens iedereen een plezierige zomerperiode en veel leesgenot met dit blad.

Ruud van Wijnen.

Bij de omslag

De voorzijde van deze HBG laat een veldpostkaart zien met de afbeelding van een 'veldbakkerij'.

Het veldpoststempel is van veldpoststation nr. 214.

Volgens de lijst van André de Bruin (HBG no. 38) was de locatie tijdens de Eerste Wereldoorlog in Mitau, het Letse Jelgava.

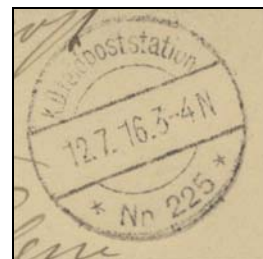

Ook op de achterzijde van de omslag een paar veldpostkaarten uit het gebied van het latere Letland.

Eerst een kaart met het station van Libau, het Letse Liepāja. Door het veldpoststempel op de achterzijde worden we niet veel wijzer, maar in de tekst wordt wel Libau genoemd.

De tweede kaart geeft beeld van de oorlog bij Kaunas in Litouwen. Op de achterzijde staat het stempel van veldpoststation nr. 225. De locatie van dit veldpoststation was Dukshty, het Litouwse Dūkštas.

Meer over de veldpost uit het Baltische gebied in het artikel van Ruud van Wijnen in dit nummer.

Jan Kaptein..

Jan Kaptein

Hans Pijpers was in Maastricht blijven steken en ook Olav Petri was verhinderd (wat hij zeer betreurde). Verder hebben Ronald Reudering en Holger Kaufhold afgezegd.

Bestuur

Ons erelid André de Bruin kan helaas niet meer komen wegens gezondheidsproblemen.

De vereniging is financieel zeer gezond en het blad kan in kleur verschijnen. Het bestuur kijkt naar de mogelijkheden voor het volgende blad.

Ideeën voor de inhoud van het blad kwamen ook ter tafel. Zo zouden leden hun 'hartenwensen' kunnen beschrijven, iets van hun verzameling kunnen laten zien.

Verder willen we de emailadressen van leden verzamelen om contact op een andere manier mogelijk te maken. U kunt een email sturen naar de redactie:

redactie@hetbaltischegebied.nl

Dit jaar waren we als vereniging niet aanwezig in Loosdrecht. In plaats daarvan zijn we in oktober op de Post-ex.

De Heer Cremer, een nieuw lid stelt zich voor en verteld iets over zijn interessegebieden.

Voorzitter Ruud van Wijnen heet iedereen welkom en hoewel er minder leden aanwezig waren dan gewoonlijk werd het een geanimeerde bijeenkomst.

Rondvraag

Thomas Löbbering komt met de mededeling dat er dit jaar geen Letlandreis georganiseerd wordt.

Frits Gerdessen heeft een deel mee van de verzameling documentatie van Sven Jacobson mee om te laten zien. Het zijn vooral overzichten van het civiele luchtverkeer in het Baltische gebied.

In het weekend 6-7 juni komt de Duitse Litouwen-vereniging bij elkaar.

Presentatie

Met de techniek lukte het niet zo: bij Ruud deed het cd-rom station het niet, het inderhaast geregelde alternatief – de laptop van Hans Pijpers – was er dus ook niet. Gelukkig had Thomas Löbbering z'n presentatie op een Usb-stick, wat weer wel aansloot. Daarna kregen we de beamer niet aan de gang, maar van de nood werd een deugd gemaakt: met z'n allen rond de computer van Thomas.

De lezing ging over een bijzonder roerige periode in de geschiedenis: vlak na de Eerste Wereldoorlog. Door de burgeroorlog in Letland was er geen postverkeer vanuit Estland via de gewone landroute mogelijk. De enige mogelijkheden vanuit Estland waren

de verbindingen via zee. Zo ging veel post via Helsinki verder naar Europa. Verder was Libau nog in handen van de 'Witten' en kon post via zee naar Libau en dan weer verder.

Dit alles werd natuurlijk geïllustreerd met heel bijzondere poststukken. Zo liet Thomas een stuk zien met het tsaristische stempel van Alt-Pebalg. Dit stempel was weer in gebruik genomen tijdens de Estse bezetting van Alt-Pebalg (1-6-tot 7-8-1919). Voor deze periode was de Rode 'Radenrepubliek' de baas in Alt-Pebalg (tot 1-6-1919), daarna de onafhankelijke republiek Letland (vanaf 8-8-1919). Een boeiend verhaal.

Veiling

Ruud was weer veilingmeester en had heel veel papier meegesjouwd. Gelukkig hoefde het meeste niet mee terug: Thomas ging vele kilo's zwaarder beladen naar huis (o.a. de 5 banden 'Amtliche Kriegs-Depeschen.')

2009: 26 september 2009 in Geldermalsen

DE BALTISCHE RIVIERA : DEEL 2

Jan Kaptein

In HBG 53 werd de Baltische Riviera beschreven aan de hand van poststukken uit de tsaristische periode. Hierna gaat het verhaal verder: ook in het onafhankelijke Letland en later de Sovjetperiode trekt de Baltische Riviera veel bezoekers. En er wordt post verstuurd.

De Eerste Wereldoorlog

De roerige periode na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog was uiteraard niet bevorderlijk voor het toerisme. Een groot deel van de oorlog was Riga en omgeving wel niet bezet, maar lag toch vrij dicht bij het front. Tussen maart en september 1915 werd een groot deel van het Baltische gebied door Duitsland bezet. Mitau werd op 1 augustus ingenomen en daarna stabiliseerde het front zich. Riga bevond zich lange tijd een 30 kilometer achter het front. Op 3 september 1917 werd Riga ingenomen door de Duitse troepen. Na de Duitse nederlaag kwam op 18 november 1918 de onafhankelijkheidsverklaring van Letland in Riga.

Maar op 14 december 1918 werd in Moskou de Letse Sovjetrepubliek geproclameerd. Nadat de Duitse troepen Riga verlieten, 2 januari 1919, vertrokken samen met de Letse regering ook de Letse troepen. Na een offensief van Duitse en Letse eenheden, kwam Riga op 22 mei 1919 weer in handen van de (burgerlijke) Letse regering.

Tijdens de –vrij korte- Duitse bezetting van het gebied, werd in Majorenhof, Majori, een postkantoor geopend door de autoriteiten van het 'Postgebiet Ob. Ost.' (14-7-1918 – 26-12-1918). De hier getoonde brief (**afb. 1**) is gericht aan Dahmann. Veel brieven met de Ob. Ost-zegels zijn geadresseerd aan Dahmann, Noske of andere filatelistische producenten..

Afb. 1 (ex.Ruud van Wijnen)

Brief, verzonden 13-10-1918 aan Dahmann vanuit Majorenhof.

De Letse periode, Tweede Wereldoorlog en de Sovjetperiode

Na de onafhankelijkheidsstrijd komen de gasten al weer snel terug aan de Baltische Riviera. In een gids uit de jaren twintig – 'Vadonis pa Rigas Jūrmalas pilsētu- wordt een overzicht van de jaren 1920 en 1921 gegeven (p. 17).

1920:

Bilderingshof 6064

Edinburg-Majorenhof 6323

Dubbeln 497

Karlsbad 302

Assern 284

Totaal: 13.470

Het volgende jaar –1921- een flinke stijging:

Bilderingshof 4984

Edinburg-Majorenhof 8115

Dubbeln 4172

Karlsbad 1599

Assern 1125

Totaal 19.995

Deze gids geeft hier ook aan over de gasten:

“Von der Gesamtzahl der Badegäste in Jahre 1921 sind ca ⅓ Hebräer.”

De gids 'Der Rigasche Strand' -wat later uit de jaren twintig (ca. 1928)- spreekt over 50 tot 60,000 gasten (10% buitenlanders). Dit is nog niet het aantal van voor de oorlog – 120.000-

Vanuit Riga gaan tijdens de zomer talloze treinen, 36 heen en terug dagelijks. Verder is er nog een stoombootverbinding en er was ook een

eerste klas weg tussen Riga en het strand.

Er is dus een flink opgaande lijn. De gids geeft verder algemene informatie voor de –Duitse- toerist en een uitgebreide beschrijving van de plaatsen aan de ‘Baltische Riviëra’. Het badleven lijkt met de in deze gids (p. 30) beschreven regels nog veel op het badleven in de tsarentijd. Er waren dus regels voor baden met en zonder badkostuum: “Das Kostümbaden in der See ist beiden Geschlechtern wochentags von 6-8 Uhr morgens gestattet; von 8.15-10 Uhr ist Herrenbadestunde (ohne Kostüm); von 10.15-12 Uhr Damenbadestunde (ohne Kostüm). Von 12-24 Uhr Kostümbad für beide Geschlechter.”

Ook mochten vrouwen zich van 8.15 tot 10 uur niet in de duinen ophouden, en mannen dus niet tussen 10.15 en 12 uur. Op zon- en feestdagen werd de hele dag alleen baden met zwemkostuum toegestaan. Ook waren er aanvullende regels: verboden te fotograferen tijdens de baduren en tot 12 uur geen verrekijkers in de duinen.

Men kwam in open zee voor de koude zeebaden, maar er waren ook allerlei inrichtingen voor het nemen van warme zeebaden. Ook zonnebaden en ‘luchtbaden’, sport en beweging, werden als heilzaam beschouwd.

De plaatsen achtereenvolgens volgens de hiervoor genoemde gids:

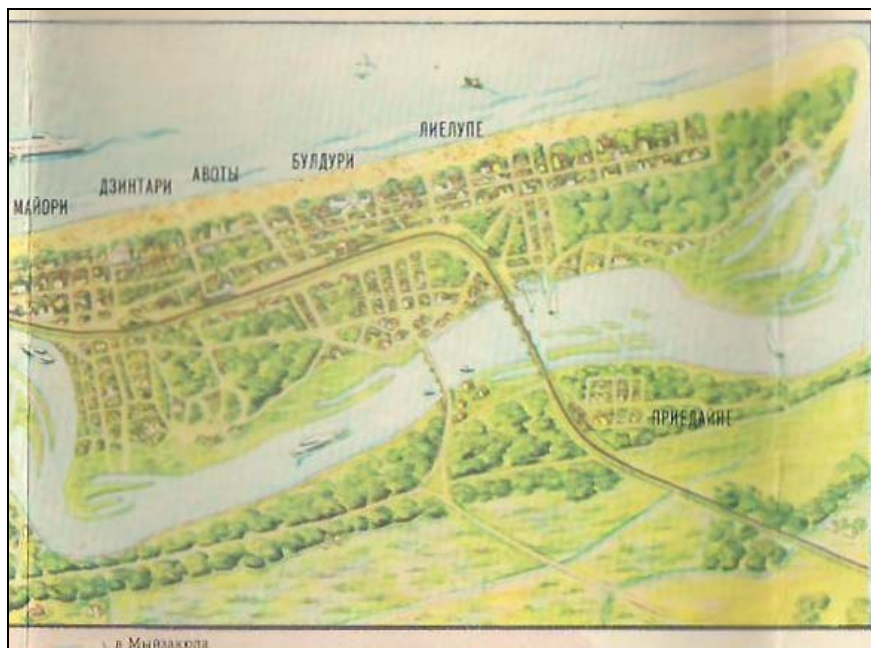
Bulli (Bullen), Bulduri (Bilderingshof), Edinburga (Edinburg), Majori (Majorenhof), Dubulti (Dubbeln), Melluži (Karlsbad), Asari (Assern), Valtera Muiža (Waltershof) en Priedaine (Kiefernhalt)

Op 14 en 15 Juli 1940 werden er ‘verkiezingen’ gehouden en op 21 juli de Letse Sovjet-republiek opgericht. De visie in een gids uit de Sovjetperiode (1977)¹:

“Der Volkssejm erfüllte den Willen des Volkes und wandte sich an den Obersten Sowjet der UdSSR mit der Bitte, Sowjetlettland in die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken aufzunehmen.”

5 augustus volgde de opname in de Sovjet-Unie.

¹ Lettische Sozialistische Sowjet-republik / [autor: Ilmar Iwert. – 1977?]

Afb. 2 (77 %)

Detail van een Sovjet- toeristenkaart uit 1965. Van links naar rechts: Majori, Dzintari, Avoty, Bulduri en Lielupe (

Afb. 3

De oorlog tussen de Sovjet-Unie en Duitsland begint op 22 juni 1941 en Riga is al 1 juli bezet door Duitsland. Uit de plaatsen van de Baltische Riviëra wordt ook in deze periode post verstuurd.

Op 12 oktober 1944 beginnen de Sovjet troepen met de aanval op Riga. Daarna zal de Baltische Riviëra lange tijd onder Sovjet bestuur blijven. In de bekende badplaatsen zijn dan de sovjet stempels in gebruik. Ook werden er veel postwaardestukken uitgegeven met een afbeelding uit dit gebied.

Lielupe

Aan de oostelijke rand van Riga's Jurmala ligt het vissersdorp Bulli (Bullen), nu Lielupe.

Op de kaart (afb. 2) hierboven is de plaats aangeduid als ЛИЕЛУПЕ (LIELUPE)

Er was geen postkantoor, maar we komen de naam wel tegen in een gelegenheidsstempel (afb. 3) voor het padvindingskamp, 31 juli 1938.

Afb. 4 (ex. Sijze Reurich)

Hier is nog een ansichtkaart van Bulduri naar Riga van 27 augustus 1924. De afzender had zoveel te vertellen dat hij niet alles op de linkerkant kwijt kon en ook nog wat op z'n kop aan de rechterkant schreef. Dat was tegen de voorschriften! Het rechterdeel van een kaart was alleen bedoeld voor de postzegel(s) en de gegevens van de geadresseerde. Helaas voor de geadresseerde ging de kaart door de vingers van een postambtenaar die de voorschriften op z'n duimpje kende. Hij voorzag de kaart van een portstempeltje PIEMAKSAT - BULDURI. De postambtenaar ging uit van het brieftarief van 10 santimu. De kaart was gefrankeerd met 4 santimi. Het verschil was 6 santimi, en het port bedroeg twee keer het ontbrekende bedrag, dus 12 santimi. De kaart is in Riga aangekomen op 28 augustus 1924.

Afb. 5a (84 %)
Bulduri

Afb. 5b (180 %)

Bulduri

Het eerste 'strandstation' van de spoorlijn uit Riga was Bulli, 30 minuten (18 km) van Riga, en een van de twee stations van Bulduri. Twee kilometer verder lag het spoorstation Bulduri op deze lijn. Bulduri had goede hotels, sanatoria, pensions en cafés. In het Kurhaus werden symfonieconcerten gegeven.

Hier werd in 1907 een postkantoor geopend. Het Letse postkantoor werd 12-8-1919 geopend.

Op de kaart hier (**afb. 5**) is het gewone Letse stempel van Bulduri te zien. Dit stempel is bekend met twee verschillende kenletters, A (met 7 strepen in de tralie) en B (met 9 strepen in de tralie). Na enig vergroten met de computer is in het stempel van de kaart kenletter A te zien.

Op de eerste kaart (**afb. 4**) is ook het stempel met kenletter A gebruikt:

Er is ook een ouder stempel 'BILDERLINI' –kenletter a- en hierin is nog de oude naam Bilderlingshof herkennen. Dit type stempel – type 1, volgens het boek van Harry v. Hofmann (**zie literatuur**)– heeft als kenmerken:

Dubbelrings, plaats bovenin, onderin Latwija, kenletter rechts, sierteken links, geen tralies in de bogen.

Nog ouder zijn de provisorische stempels (16-7-1919?), die in het begin zijn gebruikt. In Bulduri is een enkelringsstempel gebruikt met daarin geschreven de Duitse aanduiding 'Bilderlingshof' met –ook geschreven- de datum. Ook is een enkelringsstempel gebruikt met daarin geschreven de Letse aanduiding 'Bilderlini' met –ook geschreven- de datum.

De post uit dit gebied bestaat meestal uit kaarten –verzonden door de bezoekers- en brieven (**afb. 6**) kom je niet veel tegen.

De naam Dubulti is afgeleid van de Let Dubults, die hier in de 15^e eeuw een herberg had. Deze herberg is afgebroken in de jaren dertig.

Met de Duitse bezetting in de Tweede Wereldoorlog keert ook de oude naam Bilderlingshof terug in de stempels (**afb. 7**).

Afb. 5c
Beeldzijde: het strand

Afb. 6 (ex. Ruud van Wijnen)
Lokale aangetekende brief (2de gewichtsklasse) van BULDURI naar Majori, 21 nov. 1939. Porto: 10 s lokale brief in de 2de gewichtsklasse (5s + 5s) + 20 s. aantekenrecht.
Brieven binnen het gebied van Riga Jurmala werden tegen lokaaltarief besteld.

Afb. 7a (76 %)
Weer Bilderingshof in het stempel. De beeldzijde geeft een beeld van het strand.

Afb. 7b (150 %)

Na de oorlog worden de tweetalige Sovjetstempels gebruikt (**afb. 8**).

Kenmerkend voor dit vroege type Sovjetstempel is:

- onderin het stempel de aanduiding voor de Letse Sovjetrepubliek LAT. CCP (LAT. SSR)
- Cyrillische plaatsaanduiding links en de Letse aanduiding rechts (er is een subtype van dit Sovjetstempel, waarbij het omgekeerd is)
- de vijfpuntige Sovjetster is zwart (negatief) en daarin de hamer-en-sikkel dus wit
- Lijnen zijn dik
- de datum is in een raam geplaatst met aan beide zijden een ronding de ster is zo hoog geplaatst dat één punt van de ster staat tussen CC en CP.

Dit type stempel is vervaardigd tijdens de eerste Sovjetbezetting 1940-1941, opnieuw vervaardigd 1944/1945, en in gebruik tot 1990.

In dit stempel (**afb. 8**) is als kenletter gebruikt de vierde schrijffletter van het cyrillische alfabet, de g.

In een later type stempel staat de ster iets lager, helemaal onder СССР

Hieronder de eerste zeven letters, schrijffletters, die veel in stempels gebruikt worden: a, b, v of w, g, d, e, zh.

a, б, в, г, д, е, ж

Na de Sovjettijd volgt opnieuw de onafhankelijkheid: op 21 augustus 1991 verklaarde de Letse Hoge Raad Letland onafhankelijk, dit werd op 6 september erkent door de Sovjet-Unie.

Bulduri kan ook nu in het seizoen heel erg druk zijn: vanuit Riga is men er snel en het station is dicht bij het strand.

Afb. 8 (ex. Sijtze Reurich)

Een ansichtkaart van Riga naar Bulduri van 1 januari 1952

Afb. 9 (71 %)

Postwaardestuk, uitgegeven 25-1-1977.

Edinburga ofwel Dzintari

Deze plaats had in het interbellum geen postkantoor, maar wel twee stations, Edinburga I en II. Verder was er aan de Lielupe een aanlegplaats voor de stoombootverbinding. In de tsarentijd was Edinburg al beroemd om zijn 'concert park'. Het concertleven stopte met de eerste wereldoorlog, maar begin twintiger jaren werd een nieuwe start gemaakt. Edinburga klinkt niet echt Lets en in 1922 kreeg de plaats een nieuwe naam: Dzintari. Het Letse woord 'dzintars' betekent barnsteen en

deze stenen zijn nog steeds hier aan de kust te vinden. In 1936 werd een nieuwe concerthal in gebruik genomen: een echt gesloten gebouw. Met de Tweede Wereldoorlog stopte het concertleven opnieuw, maar na de oorlog herstelde het concertleven langzaam. In 1962 werd een nieuwe concerthal geopend.

Hierboven een postwaardestuk uit de Sovjetperiode: barnsteen (Dzintars), de Baltische schat (Baltijas dārgums) die hier nog te vinden is.

ЯНТАРЬ—СОКРОВИЩЕ ПРИБАЛТИКИ
BALTIJAS DĀRGUMS—DZINTARS

Majori

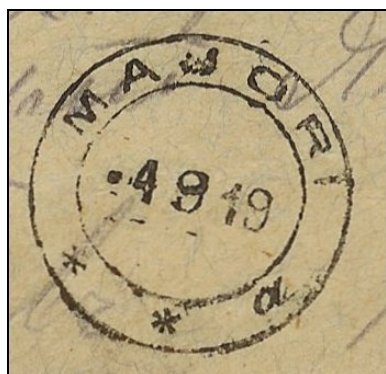
Het station Majori ligt ruim 24 km van Riga en dit middelpunt van het kuurleven was ook met stoomboot uit Riga bereikbaar.

Ook nu nog kan men in het seizoen – 1 mei tot 30 september – een tocht met de stoomboot maken tussen Riga en Majori. Het Letse postkantoor werd 27-12-1918 geopend.

Majori was in het interbellum het middelpunt van het kuurleven aan het Rigase strand. Hier waren de beste hotels, sanatoria, pensions. Hier waren verder voorzieningen als cafés met muziek. Aan zee waren inrichtingen met warm water en badcabines.

De oudste stempels van Majori in het interbellum zijn ook provisorische stempels. Er zijn tsaristische dubbelringsstempels gebruikt met drie verschillende kenletters **a**, **b** en **B**.

Hiernaast een provisorische stempel van Majori: dubbelringsstempel (afb. 10) met MAJORI ** a,

Verdere is er nog een aantekenstempel met de Letse aanduiding MAJORI en een rechthoekig stempel met MAJORI.

In Majori zijn daarna meerdere gewone Letse standaardstempels gebruikt: met kenletter A (afb. 11) en met kenletter B (afb. 12), beide met 7 strepen in de tralie.

Afb. 10 (ex. Ruud van Wijnen)

Brief van MAJORI naar Bjelgorod (gouvernement Koersk) in de Sovjet-Unie, 4 sep. 1919. Waarschijnlijk vanuit Groot-Brittannië teruggezonden omdat de postverbindingen met de Sovjet-Unie, vanwege de burgeroorlog daar, waren verbroken.

Afb. 11 (ex. Sijtze Reurich)
Kaart, verzonden 16 april 1927

Verder zijn ook stempels gebruikt met kenletter C en met kenletter D, beide met 9 strepen in de tralie.

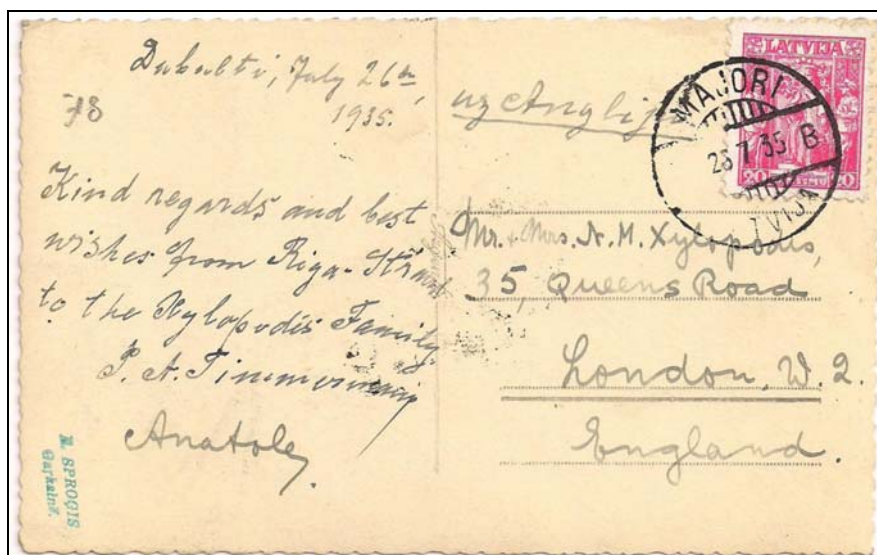
In het boek van Harry v. Hofmann is dit type 6 (zie literatuur).

Kenmerken van dit standaardstempel, dat ook al bij Bulduri (afb. 4 en 5) zagen:

-dubbelringsstempel met traliebogen boven en onder

-plaatsnaam bovenin en landsnaam met een V, LATVIJA

-kenletter rechts en 3 sterren links
-maand in Romeinse cijfers (type 1-5 en 7-10: Arabische cijfers)

Afb. 12a (83 %)

Kaart, verzonden vanuit Majori, 23-7-1935, gefrankeerd met 20 Santimu, het tarief voor een kaart naar het buitenland (per 1-4-1928 tot 20-1-1941). Het stempel heeft kenletter B.

Afb. 12b

De beeldzijde.

Afb. 12c (150 %)

Afb. 13 (ex. Ruud van Wijnen)

Wenskaart van MAJORI naar Kandavā, 22 juni 1939. Reclamestempel "Rīgas Jūrmala Dāvā veselību un atpūtu", "Riga – strand biedt gezondheid en ontspanning".

Ook een stempel met kenletter E is in Majori gebruikt: Type 10 bij v. Hofmann.

Op de kaart hiernaast (afb. 13) zien we dit type stempel: pas eind jaren dertig ingevoerd en dus vrij zeldzaam.

Dit type heeft geen tralies in de boven- en onderboog, de plaatsnaam bovenin en onderin de landaanduiding met een V. Verder heeft dit type stempel de kenletter rechts en drie siersterren links.

De drie siersterren zien we alleen bij de types 5 (met tralies en W in de landsaanduiding), type 6 (met tralies en V in de landsaanduiding) en type 10 (zonder tralies).

Tijdens de Tweede Wereldoorlog wordt vanuit Majori ook veldpost verzonden. Hier een veldpostbrief (afb. 14) met het stempel van de 'Deutsche Dienstpost Ostland', de plaatsaanduiding in het stempel is weer Majorenhof.

De inhoud van deze veldpostbrief is ook bewaard en vertaald door Gijs Hamoen:

Riga-Strand, den 30.5.44

Lieber Helmut!

Nun wie geht es Dir, altes Haus?

Hoffentlich gut. Sag mal, wackelt

Dein Bauch noch immer so?

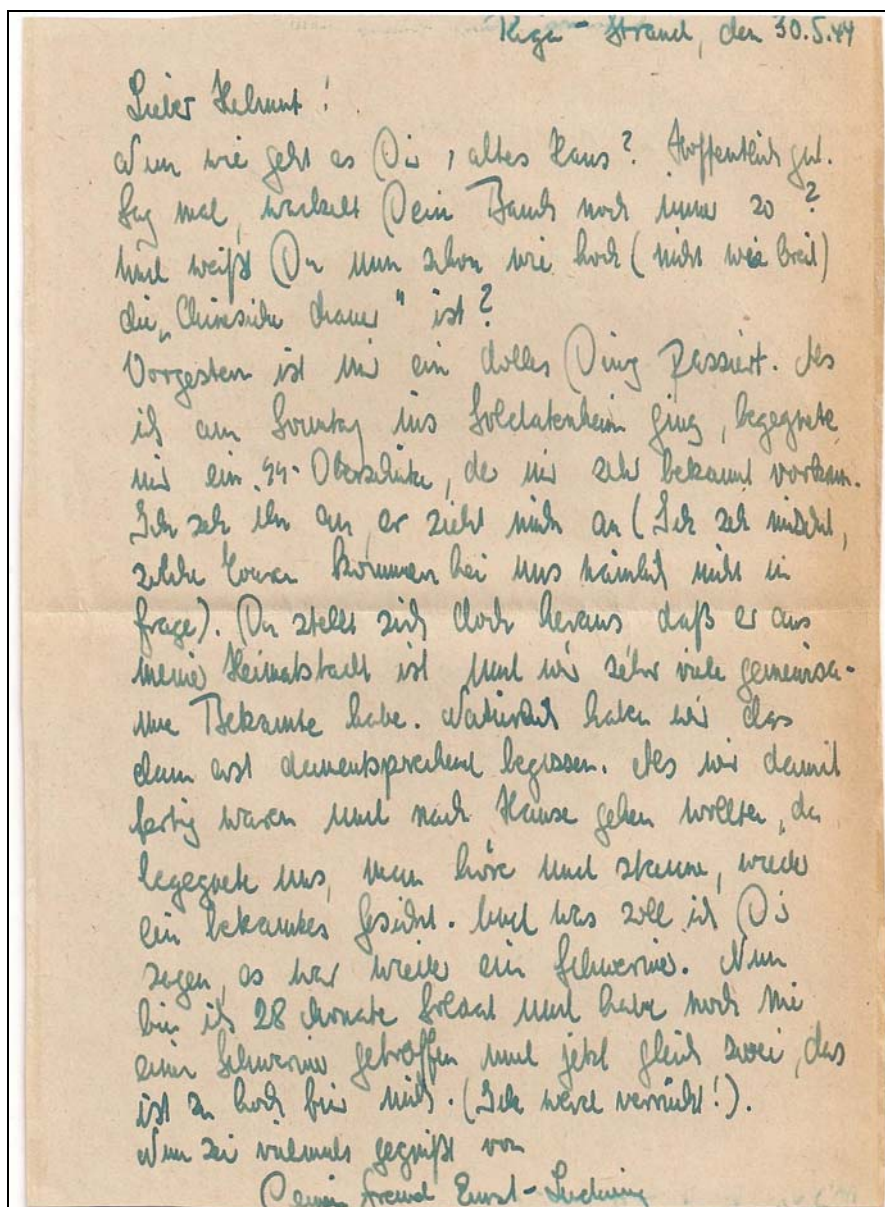
Und weiszt Du nun schon wie hoch (nicht wie breit) die "Chinesische Mauer" ist?

Vorgestern ist mir ein dolles Ding passiert. Als ich am Sonntag ins Soldatenheim ging, begegnete mir ein SS Oberschütze, der mir sehr bekannt vorkam.

Ich seh ihn an, er sieht mich an (Ich seh zurück, solche Touren kommen bei uns nicht in Frage). Da stellt sich doch heraus dasz er aus meiner Heimatstadt ist und wir sehr viele

Afb. 14 (90 %)

Na de oorlog worden in de Sovjetperiode de Sovjetstempels gebruikt in Majori. Ook worden veel postwaardestukken –enveloppen en ansichtkaarten- uitgegeven met een afbeelding uit Majori. Waarschijnlijk was er veel vraag naar dit soort postwaardestukken door de vele kuurgasten en vakantiegangers.

De envelop hiernaast (afb. 15), een mooi postwaardestuk, uitgegeven 22-11-1958, met de Baltische zee bij Riga en een sovjetstempel van Majori.

Vanuit de literatuur en bekende stempels is van de één-rings Sovjetstempels een indeling in te maken:

Type 1: provisorische stempels (handgeschreven, rubber, oude vooroorlogse stempels)

Type 2: het stempel, dat hiervoor bij Bulduri (afb. 8) beschreven is en hier een voorbeeld van Majori (afb. 15):

De opvallendste kenmerken zijn: de vijfpuntige Sovjetster is zwart (negatief) en daarbinnen de hamer-en-sikkel dus wit, de datum is in een raam geplaatst met aan beide zijden een ronding en de ster is zo hoog geplaatst dat één punt van de ster staat tussen CC en CP.

Type 3: grootste verschil met type 2 is de ster. Deze is nu wit (positief) en de hamer-en-sikkel binnen de ster zijn dus zwart. De lijnen, datum, en CCCP zijn niet dik, maar gewoon.

Type 4: één-rings, de datum staat vrij –zonder raam- in het midden. De ster is zwart (negatief).

Type 5: ook éénrings, datum in het centrum zonder raam, de ster is zwart (negatief), Opvallendste kenmerk: tekst in twee halve cirkels, formaat 33-35 cm.

Afb. 16b

Afb. 17 (73 %)

Postwaardestuk, uitgegeven. 7-2-1961 met een afbeelding van 'Emīlija Rācene's Badinrichting, gebouwd 1911-16 als medisch instituut. Hier kon men een bad nemen met opgewarmd zeewater. Het gebouw is nu omgebouwd tot privéappartementen.

Type 6: een nieuwe generatie stempels op het eind van de zestiger jaren. De ster staat lager, onder de aanduiding CCCP. De datum staat in een raam met aan beide zijden een ronding. Er wordt een nieuw lettertype gebruikt. Type 7: weer een nieuwe generatie stempels. Het voornaamste kenmerk van deze éénringsstempels is de plaatsing van de datum tussen twee parallelle lijnen. Geen raam dus. De serieletter staat onder de datum.

Verder komen we in de Baltische Riviëra natuurlijk de machinestempels tegen (afb. 16). De meeste types van de gewone stempels keren terug in deze machinestempels, maar de top is 90 graden naar links gedraaid. Hier heeft het stempel zeven golvende lijnen.

Een ander –waarschijnlijk ouder- type heeft drie golvende lijnen. Dit laatste type is een tafel-stempelmachine en is in gebruik begin 1976. De typeaanduiding, SchMN-2, zou kunnen aangeven dat dit het tweede type is, dat door de Sovjet-Unie geproduceerd is. Dit type wordt getoond op een envelop met een machinestempel van Jūrmala (afb. 38).

In de Sovjet-Unie zijn heel veel postwaardestukken uitgegeven. Veel hebben een thema uit het Baltische gebied, en hieronder ook een flink aantal uit de Baltische Riviëra, met name uit Majori. Door de vele kuurgasten was er veel vraag naar dit soort postwaardestukken. Hierboven wordt een envelop getoond met een gebouw, dat al in de tsarentijd een bekend gebouw was (afb. 17).

Zo is het natuurlijk leuk om –logerend in het bekende hotel “Majori” een postwaardestuk met dit hotel te verzenden (**afb. 18**).

Dit hotel is gebouwd in 1925 onder leiding van de architect A. Medlinger in een ‘Art Nouveau’-stijl (of ‘historime’-stijl). In de crisis van 1932 moest het hotel geveild worden. Het kostbare interieur ging voor een deel naar kasteel Sigulda. In 1991 is het hotel gerenoveerd.

Het hotel staat op meerdere postwaardestukken. Hieronder (**afb. 19**) een detail van een envelop, uitgegeven 30-12-1974.

Het Letse woord ‘Viesnīca’ betekent ‘hotel’.

Afb. 19 (100 %)

De afbeelding op een postwaardestuk hiernaast (**afb. 20**), uitgegeven 13-2-1986, laat hetzelfde hotel zien.

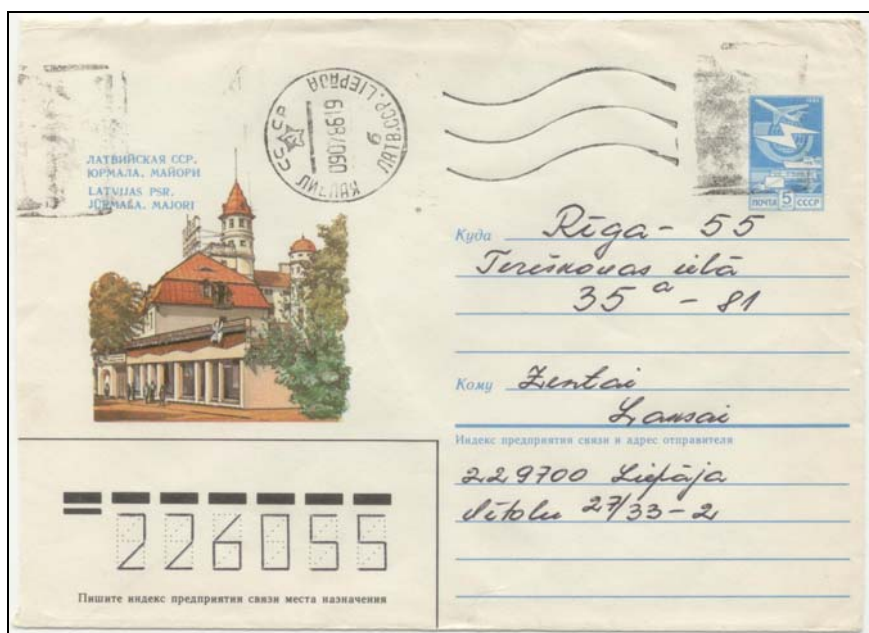
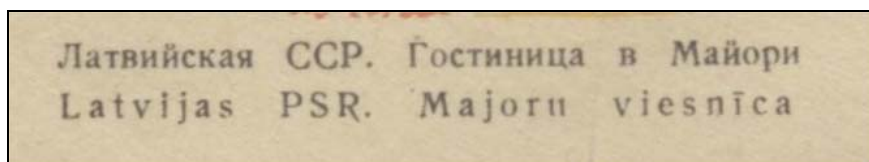
Ook het sanatorium ‘Majori’ is afgebeeld op verschillende postwaardestukken (**afb. 21, 22, 23**).

Jurmala is in de Sovjet periode ook bij de communistische leiders zeer populair vanwege het strand en de sanatoria.

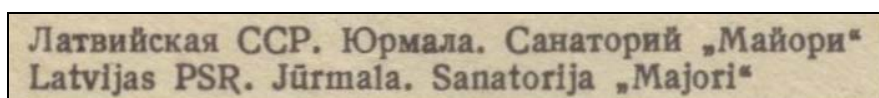

Afb. 18 (72 %)

Postwaardestuk, uitgegeven 1-2-1972, met een afbeelding van Hotel Majori.

Afb. 20 (70 %)

Afb. 21d

Hiernaast een envelop met de afbeelding van het sanatorium (afb. 21). Ongeveer hetzelfde beeld is te zien op een eerder postwaardestuk (afb. 22), uitgegeven 17-7-1968. Opvallend verschil is dat op deze enveloppe linksonder het invulkader voor de 'postcode' ontbreekt.

Begin jaren zeventig werden de 'postcodes' ingevoerd om de postverwerking te kunnen automatiseren. Op het postwaardestuk uit 1974 zien we het invulveld op de voorzijde (afb. 21a en 21b). De dubbele balk in het begin is een 'start-teken' voor de sorteermachine. De balkjes daarna zijn leidingtekens. Op de achterflap staat een voorbeeld hoe de cijfers 0 t/m 9 binnen het invulveld exact ingetekend moesten worden (afb. 21c).

In de periode 1973 tot 1975 zijn ook veel postwaardestukken alsnog van een postcodeveld voorzien¹. Deze postcodevelden zijn weer in verschillende types in te delen. Zo kan het 'startteken' iets hoger staan (afb. 29).

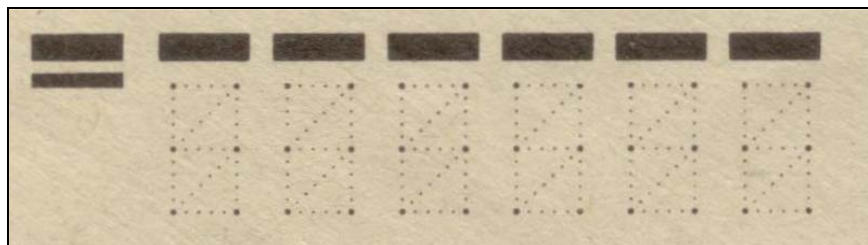
Afb. 22 (71 %)
Het sanatorium Majori op een postwaardestuk, uitgegeven, 17-7-1968

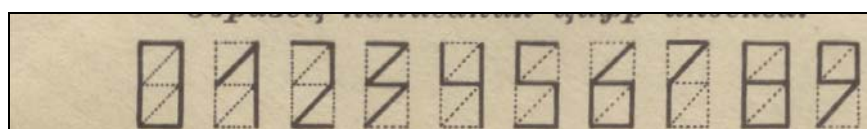
Afb. 21a (71 %)
Postwaardestuk met het sanatorium 'Majori', uitgegeven 13-5-1974.

Afb. 21b

¹ Zie hierover het artikel: *Ganzsachen der Sowjetunion mit nachträglichem Aufdruck von Postleitzahl-Feldern* / von Hans-Werner Reinboth. – In: *Deutsche Zeitschrift für Russland-Philatelie* 2005 ; nr. 82. – S.32-36

Afb. 21c

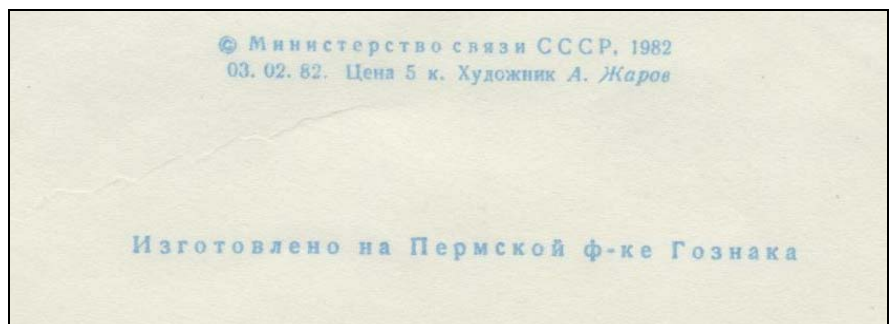
Afb. 26 (100 %)
Afbeelding Pension 'Draudzība' op een
postwaardestuk, uitgegeven 3-5-1962

Afb.28 (72 %)
Hotel 'Majori', filiaal Pumpuros', uitg.
16-2-1970 "filiāle"

Afb. 25a (70 %)
Uitg. 3-2-1982

Afb. 25b (165 %)

Afb.27 (71 %)
Lielupe, uitg. 1967

De envelop hiernaast (afb. 29) laat het 'M. Gorkija sanatorijas korpusiem' zien.

Zo te zien is dit het huis van Kristaps Morberg (1844-1928), patroon van de kunsten, m.n. de Letse literatuur. Het huis is gebouwd in 1883, in een historiserende romantische stijl.

Op de enveloppe wordt Majori genoemd, maar soms wordt het tot Dzin-tari gerekend.

Via internet was nog een nieuwsbericht (25 november 2003) te vinden over de voltooiing van de privatisering van het staatsbedrijf 'Gorkija sanatoria 9 korpusa'. In 2008 wordt het gerenoveerde zomerhuis, dat Morberg had nagelaten aan de Universiteit, geopend voor publiek.

Dubulti

Deze plaats is bereikbaar via meerdere spoorstations: Dubulti, Jaun-Dubulti en Meluzi I. Het postkantoor werd geopend 13-2-1919.

Van Dubulte is een aantal provisorische stempels beken: een Russisch (Cyrillisch) stempel, een handschrift ontwaarding, een tweeringstempel in het Lets DUBULTI ** a (afb. 30).

Er zijn meerdere gewone standaardstempels: type 6 met de kenletters A (7 lijnen), B (9 lijnen) en C (9 lijnen) (afb. 31).

Verder nog het type 10, dat eind jaren dertig verschijnt: kenletter B (zonder tralies).

Melluži

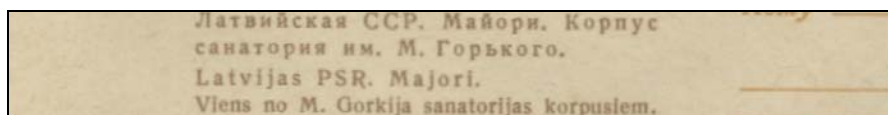
Melluži, het vroegere Karlsbad was bereikbaar via twee spoorstation, Meluzi I en II, respectievelijk 27,5 en 29 km van Riga). Het postkantoor is waarschijnlijk geopend op 1-10-1920(?).

Het stempel type 6 komt voor met de kenletters A (9 lijnen) (afb. 32), B (9 lijnen) en C (9 lijnen) (afb. 33).

Afb. 29a (%)

M. Gorkija, uitgegeven. 27-7-1971

Afb. 30 (84 %) (ex. Ruud van Wijnen

Briefkaart van DUBULTI naar RIGA, 1 april 1924. Provisorisch stempel van Dubulti.

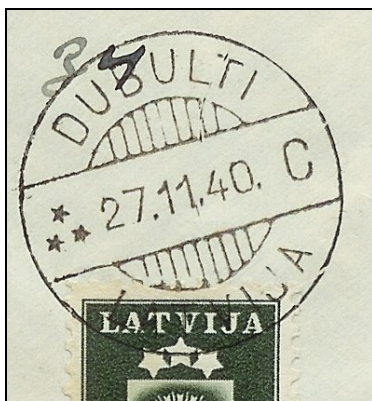
Ook type 10 (geen lijnen/tralies) komt voor: kenletter A, B en V.

Heel bijzonder is de kaart met een postale aanwijzing (afb. 34) uit Melluži. 'Izzina' betekent 'informatie', en wel van het adressenbureau, met het resultaat van hun zoektocht. Adressenbureau's konden verbonden

zijn met een postkantoor.

Meer hierover: zie HBG 42.

Verder is er nog een – uiterst zeldzaam – stempel MELLUŽI-STACIJA, type 6 met 9 lijnen en kenletter A. Dit postkantoor is geopend 1-10-1932 (?) en gesloten 15-4-1939.

Afb. 31 (69 %) (ex. Ruud van Wijnen)
Aangetekende brief (2de gewichtsklasse) van DUBULTI naar RĪGA, 27-28 nov. 1940.
Porto: 20 s. brief tot 20 gram + 10 s. voor de 2de gewichtsklasse tot 40 gram + 20 s aantekenrecht = 50 s.

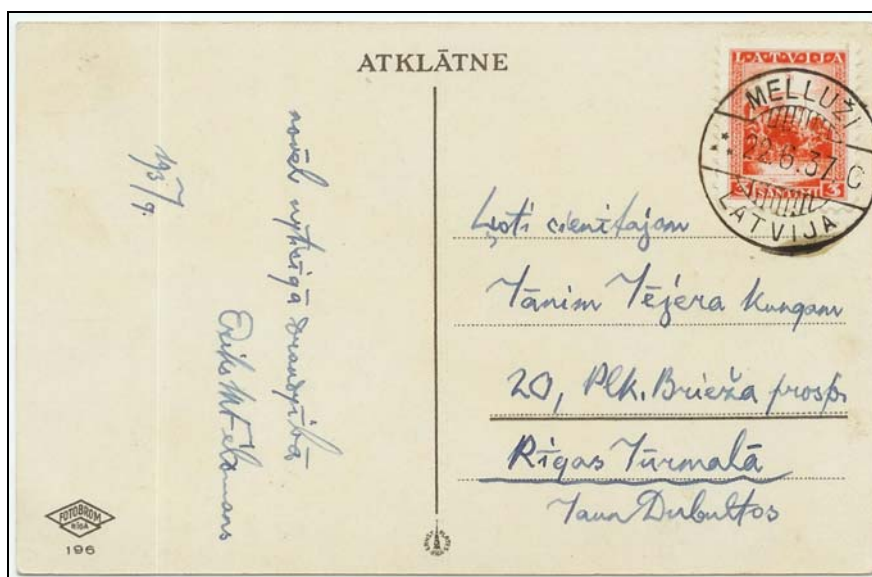
Afb. 32a (85 %)
Melluži

Afb. 32b (130 %)

Afb. 33 (ex. Ruud van Wijnen)
Wenskaart van MELLUŽI, 22 juni 1937, naar "Rīgas Jūrmalā / Jaun-Dubultos". De kaart bleef dus in het strandgebied.

Asari

Behalve met de stations Asari I en II, respectievelijk 30 en 32,5 km van Riga, was deze plaats ook bereikbaar via een aanlegplaats voor de stoomboot in Valtera muiza.

Op 8-10-1919 werd het postkantoor geopend en er zijn twee stempels van Asari bekend: type 6 (9 lijnen) met kenletter A en type 10 (zonder lijnen in de bogen) ook met kenletter A. Post werd ook vaak met de trein meegegeven (afb. 35).

Verder is er een gelegenheidsstempel voor het padvinderkamp (SKAUTU NOMETNE) in ASARI 2 (afb. 36), 27 juli 1934.

Valtera muiža

Deze plaats –het vroegere Waltershof– was eigenlijk een verzameling villa's, bereikbaar via het station Asari I en de aanlegplaats aan de Lielupe. Er was geen postkantoor.

Priedaine

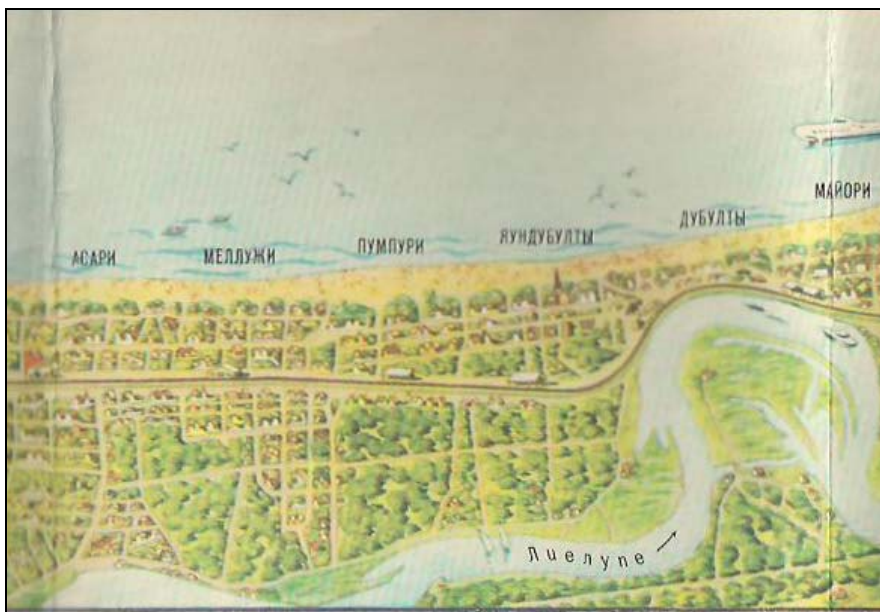
Priedaine, het vroegere Kiefernhalt, ligt kort voor het eigenlijke Rigase Jurmala, 17 km van Riga, aan de rechteroever van de Lielupe. Hier was een sanatorium.

Op 10-1-1920 werd er een postkantoor geopend en er is één stempel bekend: type 6 (met 9 lijnen) met kenletter A.

Jurmala

Op dit moment is Jurmala de vijfde stad van Letland, met ca. 55.452 inwoners (2004) en een kustlengte van 32 kilometer.

In 1920 gaf de nieuwe Letse regering de status van stad aan de gebieden die bekend waren onder de naam 'Rigas Jurmala' (inclusief Buļļi, nu Lielupe). Er kwam echter geen 'postkantoor Jurmala'.

Afb. 37

Detail van een Sovjet-toeristenkaart uit 1965. Asari, met de cyrillische aanduiding АСАРИ (ASARI).

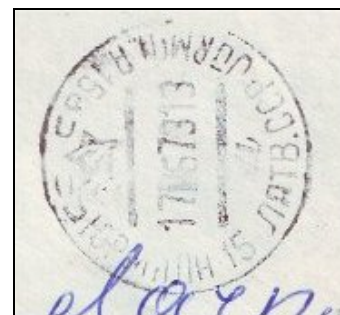

Afb. 38a (ex. Sijtze Reurich)

Een brief van Jurmala 15 naar Riga van 17 juni 1973. Op de achterkant staat een aankomststempel van het stationspostkantoor in Riga van dezelfde datum.

In 1946 werd 'Rigas Jurmala' toegevoegd aan Riga als 7^e district. Kemerī en Sloka waren –en bleven– autonoom.

In 1959 werd Jurmala stad, inclusief Sloka en Kemerī. Ook komen er nu wel –tweetalige– stempels met de vermelding 'Jurmala' (afb. 38).

Afb. 38b

Ook zien we 'Jurmala' als plaatsaanduiding op postwaardestukken, kaarten (**afb. 39 en 41**) en enveloppen (**afb. 40**).

Rechts op de kaart hiernaast (**afb. 39**) is het bekende restaurant 'Jūras pērle' te zien. Dit restaurant staat ook op een drie enveloppen (postwaardestukken):

-1967 (cat. nr.5224)

-6-2-1973

-2-1-1975

Er zijn verder ook nog heel veel postwaardestukken uit dit gebied, die hiervoor niet besproken zijn:

-17-6-1961 'Rīgas Jūrmala'

-3-5-1962 'Bulduri 'Sanatorija Ciņa'

-3-5-1962 Lielupe, sanatorium 'Rīgas Jūrmala'

-6-8-1963 Kafejnīca 'Kalja' Dzintaros

-3-7-1964 Jūrmala 'Medicīniskā pludmale Bulduros'

-31-5-1965 Jūrmala 'Jomas iela'

-8-4-1967 Jūrmala Rainis huis

-31-5-1967 Bulduri 'Klimatterapijas paviljons'

-3-6-1968 Jūrmala pludmale

-19-3-1969 Jūrmala 'Atpūtas nams Asari'

-7-3-1973 Jūrmala 'Kempings Vaivari'

-7-3-1973 Jūrmala 'Skvērs Dzintaros'

-24-4-1973 Jūrmala. Vaivari 'Tūristu bāze'

-24-5-1973 Jūrmala 'Pilsētas Darbaļaužu deputātu padomes izpildu komiteja'

-23-1-1974 Majori 'Kafejnīca Joma'

-12-3-1974 Jūrmala 'M. Gorkija vārda nosauktā sanatorija'

-28-10-1974 Jūrmala 'Kinoteātris Kauguri'

-5-2-1975 Jūrmala 'Vēstures un mākslas muzejs'

-26-1-1981 Jūrmala 'Viesnīca Jūrmala' (hotel)

-19-2-1985 '75 gadi Bulduru Sovhoztehnikums'

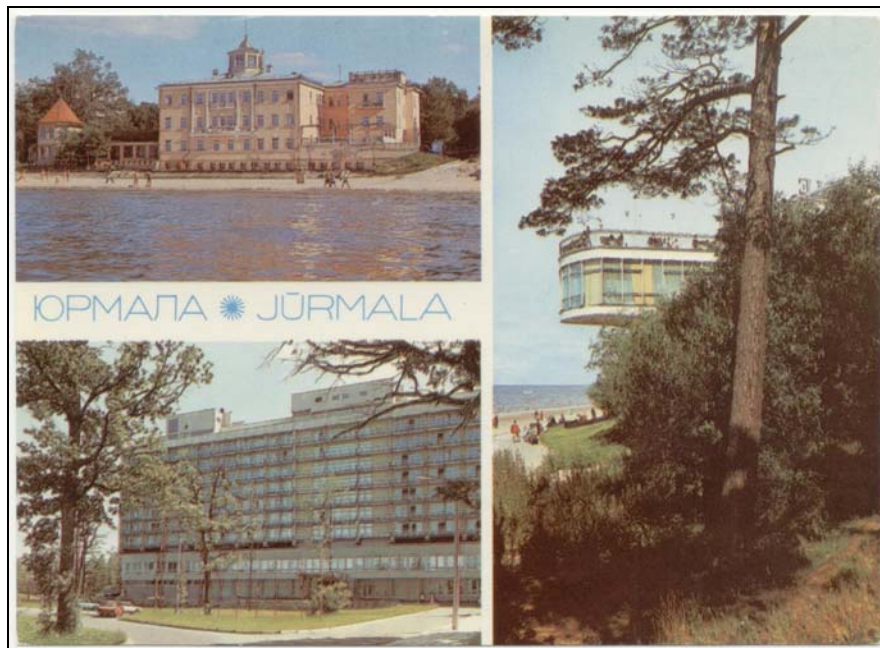
-30-10-1985 Jūrmala 'Dubultu stacija'

-18-7-1989 Jūrmala89 'Starptautiskais šaha turnīrs'

Tot slot

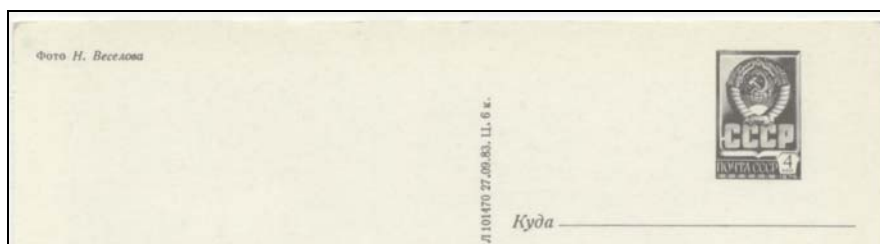
Ieder van ons verzameld wel wel de periode van de onafhankelijke Baltische staten in het interbellum. Toch is ook de Sovjetperiode een stuk posthistorie, die de moeite van het bestuderen waard is, en waaraan misschien meer aandacht besteed kan worden.

◀

Afb. 39 (79 %)

Kaart, postwaardestuk, uitgegeven in 1984

Afb.40 (71 %)

Sanatorium DSBF, uitgegeven 2-9-1976

Literatuur

Baumane, Inta

Jūrmala / teksta autore Inta Baumane.
– Rīgā : Jumava, cop. 2003. – 95 p. –
ISBN 9984-05-631-7 Bevat Letse en
engelse tekst

Hofmann, Harry v.

Lettland : Handbuch Philatelie und
Postgeschichte : Die Stempel / he-
rausg. Von Harry v. Hoffmann. - 1988

Latvia

Latvia : the Baltic Riviera : health re-
sorts and watering places. – Riga :
Bernhard Lamey Publisher, 1920. – 51
p. – Volledig als pdf-bestand op inter-
net te vinden:

www.archive.org/details/texts

Op dit scherm bij Search:

latvia baltic

Een van de treffers is het hier ge-
noemde boek, dat o.a. als pdf-file is
over te halen.

Reichman, Jim

Back of the envelope / by Jim
Reichman, - In: Rossica 1998-1999 ;
no. 131-132. – p. 54-77

Rigasche

Der Rigasche Strand – Baltische Rivi-
era : illustrierter Führer durch die
Badeorte des Rigaschen Strandes. –
Herausgeg. – [Riga] : Kulturverein des
Rigaschen Strandes, [1928?]. –
[spreekt over 'huidige' staatshoofd
Gustavs Zemgals: dus 1927-1930]

Schoene

Das schoene Lettland. – Riga : Bern-
hard Lamey Verlag, [1930?]

Vadonis

Vadonis pa Rigas Jūrmalas pilsētu =
Führer durch den Rigaschen Strand
mit Plan. – [1922?]. – 24 p. : krt.-
Tweetalig, Lets en Duits. – [met gege-
vens uit 1920-1921: waarschijnlijk dus
uitgegeven in 1922]

Internet

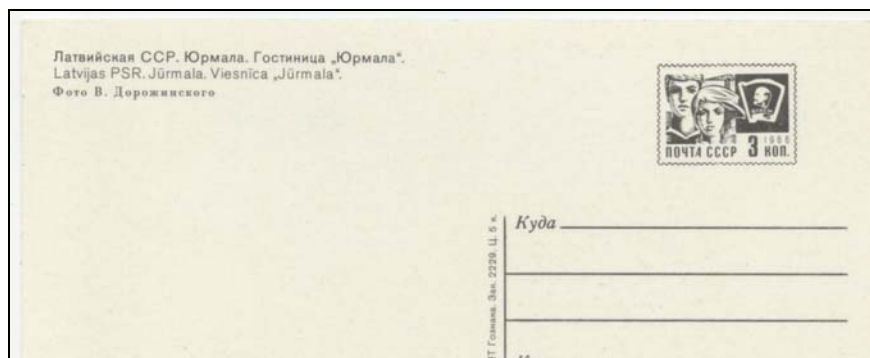
Kaartenverzameling Letse plaatsen:
[http://lubago.sitecity.ru/
index.phtml](http://lubago.sitecity.ru/index.phtml)
Dus **zonder www**

Lets woordenboek online:
[www.websters-online-dictionary.org/
translation/Latvian/](http://www.websters-online-dictionary.org/translation/Latvian/)

Afb.41 (77 %)

Kaart, postwaardestuk, uitgegeven in 1978

Literatuur over de Sovjet-stempels

Schema für die Beschreibung des
Sowjetischen Tagestempels / F.
Löhrich. - In: Russische-Sowjetische
Philatelie 1979 ; 21. - S. 40-41

Pasta zīmogu veidi un to pielietošans
Latvijā 1944.-1990.G.G. = Typen und
Verwendungen der Poststempel in
Lettland 1944-1990 / Aivars Cimer-
manis. -

In: 2. Symposium zur Postgeschichte
Lettlands Tuckum 9. August 2003. - p.
51-72.

Litauischer Kommentar zu "Nach
KIMŠI nun RIGA 4"/ Ričardas Vaino-
ra. - In: Philatelia Baltica 2007 ; 124, -
S. 12

Sowjetische "normale" Tagesstempel
in Estland 1944-1991. - In: Estland
unter sowjetischer Besetzung 1944-
1991 / Harald Vogt und Max Kromm.
- Heide : Paul von Sengbusch Verlag,
1999. - p. 38-44. -

Een poging tot indeling van de sovjet-
stempels: op mijn internetsite:
lithuania.jkaptein.nl/ussr_places01.htm
(dus zonder **www**).

Over de machinestempels

Die Beschreibung sowjetischer Ma-
chinenstempel mit Einkreis Stem-
pelkopf / F. Löhrich. - In: Russisch-
Sowjetische Philatelie 1980 ; nr. 23. -
p. 35.

EEN UITSTAPJE NAAR TALLINN

Thomas Löbbbering

Ik begin met het beantwoorden van het Duitse deel van de vraag. De feitelijke bijzonderheden zijn snel samengevat:

de Michel-catalogus vermeldt de briefkaart van 15 pfennig voor binnenlandse luchtpost als een private uitgave onder nummer PP75 en Haberer het betreffende gelegenheidsstempel "BERLIN – Deutscher Rundflug 1925 / 31.V – 9.VI. / 31.5.25. 1-2 N" onder nummer S-17.

Het luchtposttarief voor het buitenland, 20 pfennig, werd voldaan met twee zegels Michel 357X.

Toen de kaart per luchtpost op weg ging naar Tallinn bevonden zich er, behalve de drie afdrucken van het Duitse gelegenheidsstempel, geen andere postale aantekeningen of stemfels op. Bij aankomst in de Estse hoofdstad plaatste een postbeambte op 3 juni het stempel "TALLINN Ö + EESTI + " (Hurt/Ojaste 644:51).

Een paar weken eerder, op 20 april 1925, was de Duits-Letse luchtvaartmaatschappij "Lettländische Flugverkehrsgesellschaft / Junkers Luftverkehr" begonnen met dagelijkse vluchten van Berlijn naar Riga, via Königsberg en Memel/Klaipeda. Vanuit Riga werd aansluitend naar Tallinn gevlogen.

Deze verbinding werd tot 20 september 1925 dagelijks in beide richtingen uitgevoerd.

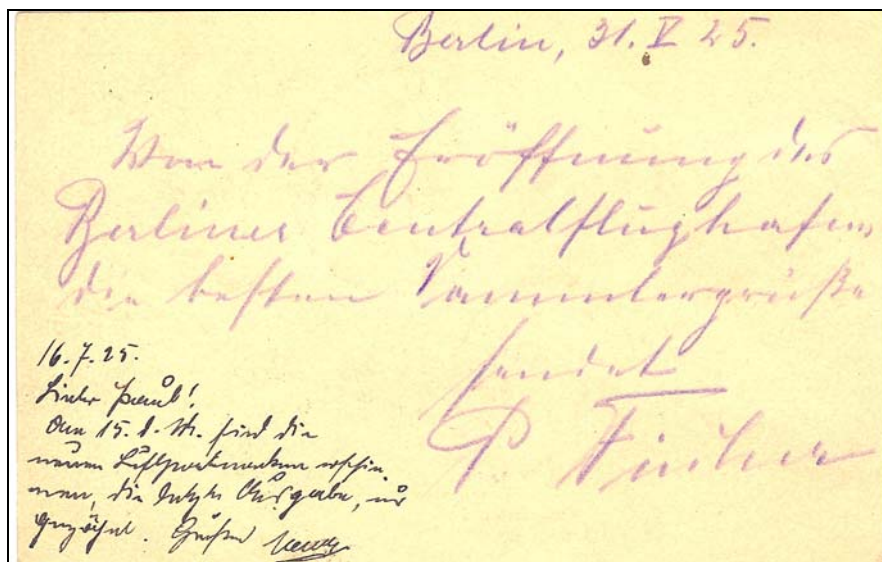
Via deze route werd ook onze luchtpostkaart vervoerd. De luchtvaartmaatschappijen op de route Berlijn – Riga – Tallinn plaatsen geen stemfels op de door hen vervoerde poststukken, dus ook in dit geval niet.

Des te beter dat de mededeling op de kaart ons duidelijk maakt waarom ze eigenlijk werd geschreven:

Wat heeft de opening van de Zentralflughafen van Berlijn te maken met de uitgave van Estse luchtpostzegels ? "Helemaal niets", zou je denken. Of misschien toch wel iets ? Een bijzondere brief zal een antwoord geven.

Afb. 1

Afb. 2

"Berlin, 31.V.25. Von der Eröffnung des Berliner Centralflughafens die besten Sammlergrüsse sendet P.Fischer". ("Berlijn, 31 mei 1925. Hartelijke filatelistische groeten van P. Fischer vanaf de opening van de Zentralflughafen in Berlijn").

De kaart documenteert daarmee niet alleen 83 jaar Duitse luchtpostgeschiedenis (1925-2008), maar heeft, in verband met de actuele discussie over het verdere gebruik van de

voormalige Zentralflughafen Berlin Tempelhof, tot op de dag van vandaag een relatie met de stadsgeschiedenis van Berlijn.

Maar verder nu met het Estse deel van de geschiedenis. De heer Fischer adresseerde de kaart aan zichzelf, om precies te zijn aan zijn postbus 296 in het hoofdpstkantoor van Tallinn.

Na aankomst op 3 juni 1925 verbleef de kaart vervolgens een noordelijke zomer lang in Tallinn tot..... ja, tot op 15 juli 1925 de Estse post de luchtpostzegels uitgaf die Michel onder de nummers 48-52 A catalogiseert.

Een goede vriend van heer Fischer herinnerde zich dat en schreef op de voor- en achterzijde van de kaart het volgende: "16.7.25. Lieber Paul ! Am 15 d. M. sind die neuen Luftpostmarken erschienen, nun, die letzte Ausgabe, nur gezähnte. Grüsse NN". ("16.7.25. Beste Paul ! Op de 15de van deze maand zijn de nieuwe luchtpostzegels verschenen, welnu, de laatste uitgave, alleen getande. Groeten NN".

"Mit bestem Gruss zurückgesandt D.W." adresseerde D.W. de kaart vervolgens aan het Berlijnse adres van Paul Fischer. Hij frankeerde de kaart volgens het juiste buitenlandtarief van 12 mark (Michel 57) en een luchtposttoeslag van 15 mark (Michel 50 B).

D.W. berichtte over het verschijnen van de getande luchtpostzegels en het zal wel voor altijd een geheim blijven waarom hij de kaart niet met zo'n zegel frankeerde. Gelukkig doet het aan de posthistorische betekenis van de kaart geen afbreuk.

Nog op dezelfde 16 juli ging de kaart mee met de terugvlucht naar Berlijn: via dezelfde route, maar dan omgekeerd en met de Estse zegels ontwaard met hetzelfde stempel TALLINN Õ dat ook bij aankomst in Tallinn was geplaatst.

Maar ditmaal werden op de kaart stempels geplaatst die het vervoer per luchtpost bevestigden.

De post in Tallinn stempelde "Poste aérienne" en bij aankomst in Berlijn werd de kaart voorzien van het stempel "Mit Flugpost befördert. Bahnpostamt 4" ("Met luchtpost vervoerd.

Afb. 3

Het stempel "Zweigluftpostamt Berlin Zentralflughafen" op een brief naar Berlijn.

Afb. 4

Het stempel "Luftpostamt Berlin C.2." op een brief naar München. De aankomst per luchtpost werd daar bevestigd met het stempel "Mit Luftpost befördert. Postamt München 2."

Spoorwegpostkantoor 4"). Waarom werd het stempel "Met luchtpost vervoerd" gebruikt op het spoorwegpostkantoor ?

Wel, de Zentralflughafen Berlin (Tempelhof) kreeg "zijn" stempels pas in 1927: "Mit Luftpost befördert. Zweigluftpostamt Berlin Zentralflug-

hafen" voor post met Berlijn als eindbestemming of voor verder vervoer over land en het stempel "Mit Luftpost befördert. Luftpostamt Berlin C.2." voor verder vervoer per luchtpost. Maar dat is dan weer een heel ander verhaal.

EEN MISVERSTAND: WAAR LIGT ANNOPOL?

Sijtze Reurich

Druskieniki is het huidige Druskininkai in Zuid-Litouwen en het is de enige plaats uit het gouvernement Grodno die in Litouwen terechtgekomen is. Grodno zelf, de hoofdstad van het gouvernement, hoorde ook bij het gebied dat Litouwen claimde toen het in 1918 de onafhankelijkheid uitriep. De stad was Litouws tot 29 april 1919. Toen werd de stad veroverd door Polen. Sinds 1939 hoort Grodno bij Wit-Rusland. De stad heet nu Hrodna en is de hoofdstad van het voblast (Wit-Russisch voor provincie) Hrodna.

De kaart moest naar Аннополь Волынской Гув., ofwel Annopol in het gouvernement Volhynia. Het gouvernement Volhynia, met de hoofdstad Zjtomir, ligt tegenwoordig in de Oekraïne.

Er bestaat echter nog een Annopol. Dat lag toen in het gouvernement Lublin. Tegenwoordig ligt het in Polen. Een postambtenaar in Druskieniki keek alleen naar de naam Annopol en zag 'gouvernement Volhynia' compleet over het hoofd. De kaart kwam op de verkeerde stapel terecht.

Druskieniki lag aan de spoorlijn Sint-Petersburg–Warschau. De kaart werd in een postzak in de richting van Warschau op de trein gezet. Als de postambtenaar had opgelet, was de kaart in de richting Sint-Petersburg met de trein meegegeven en dan in Wilno (Vilnius) overgeladen in de trein richting Rovno (het huidige Rivne in de Oekraïne). Dat was de meest efficiënte route voor het Oekraïense Annopol. In Warschau werd de kaart op de trein naar Lublin gezet. Daar ging de kaart

Op 30 juli 1906 verstuurde iemand uit Друскеніку Гродн. (Druskieniki in het gouvernement Grodno) de prentbriefkaart van afbeelding 1.

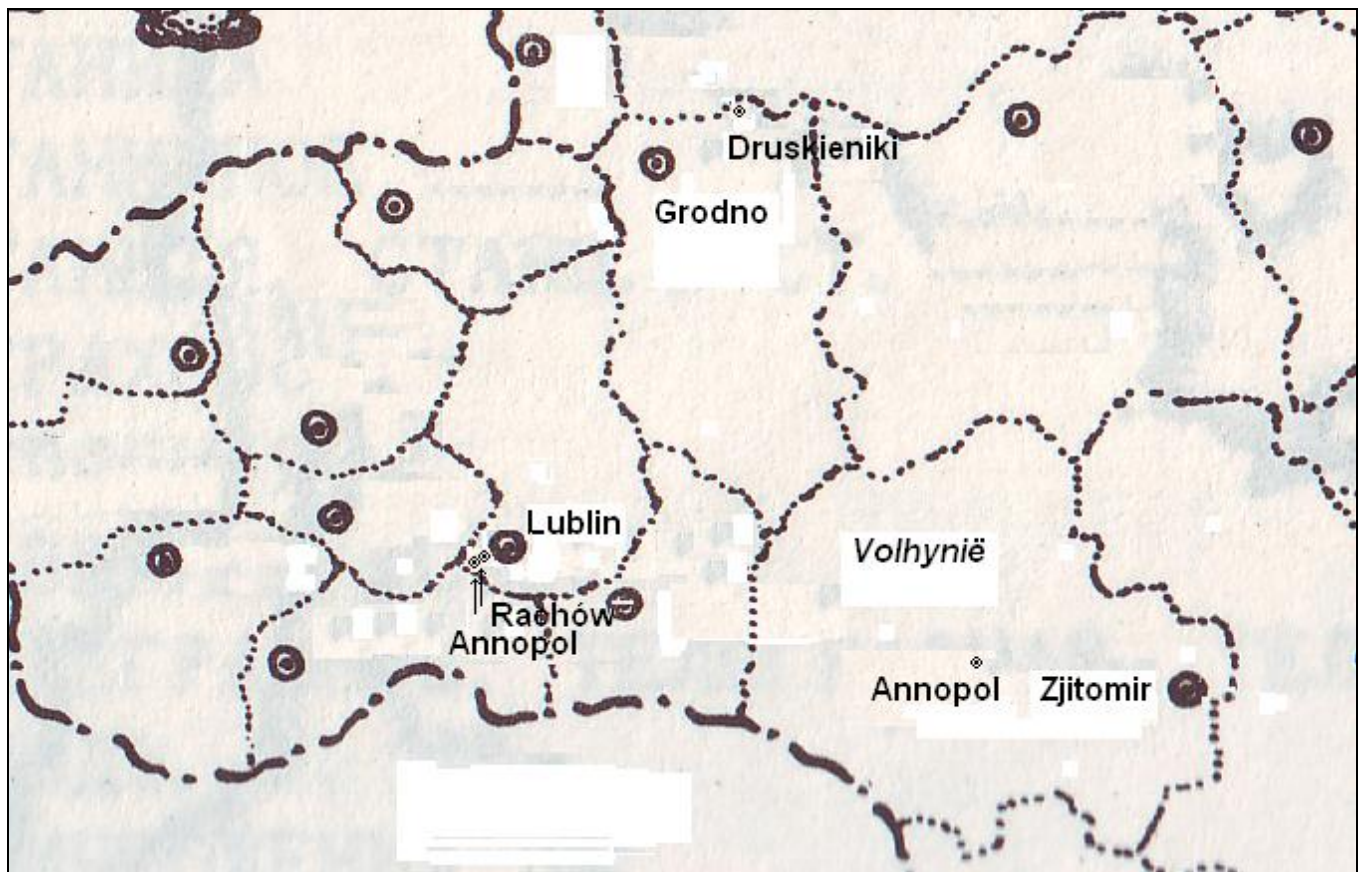

Afb. 1
Prentbriefkaart van Druskieniki naar Annopol.

met de postkoets richting het Poolse Annopol. De postkoets passeerde het plaatsje Rachów (dat tegenwoordig bij de gemeente Annopol hoort). Pas daar merkte een oplettende postbeambte de vergissing op. De kaart werd uitgeladen bij het postkantoor van Rachów. In Rachów schreef iemand nogmaals 'Волынской Гув.', gouvernement Volhynia, op de kaart, hoewel de afzender dat ook al had gedaan. Bovendien zijn er maar liefst drie stempels Раховъ Любл. Г. (Rachów in het gouvernement Lublin) op de kaart geplaatst: 1 augustus 1906, 2 augustus 1906 en een onleesbare datum. 1 augustus was waarschijnlijk de datum dat de kaart op het postkantoor terecht kwam en 2 augustus de datum dat

de kaart weer met de postkoets werd meegegeven, nu terug naar Lublin. Het is duister welke route de kaart daarna heeft gevolgd, maar het heeft wel lang geduurd. Blijkens het stempeel Аннополь Волын. Г. boven naast de postzegel is de kaart uiteindelijk toch in het juiste Annopol beland. Maar het was toen wel al 8 augustus.

In afbeelding 2 kunt u zien waar Druskieniki en de beide Annopols liggen.

Afb. 2
De beide Annopols.

EEN BRIEF UIT EEN KAMP VOOR KRIJGSGEVANGENEN IN DE LITOUWSE SOVJETREPUBLIC

Jan Kaptein

In de Tweede Wereldoorlog werd een groot aantal Duitsers en Oostenrijkers krijgsgevangen gemaakt in de Sovjet-Unie. De getallen die genoemd worden zijn wat afhankelijk van de politieke opvattingen, maar het gaat om ca. 3,2 miljoen man, waarvan 1,2 miljoen stierven. Na de oorlog zaten nog veel krijgsgevangenen vast in kampen in de Sovjet-Unie.

Er is eigenlijk geen krijgsgevangenen-post uit de Sovjet-Unie tijdens de Tweede Wereldoorlog, maar na de oorlog kon er wel post verzonden worden.

Ook vanuit de in Litouwen gelegen kampen werd post verzonden, waarvan we hier een voorbeeld zien (afb. 1).

Krijgsgevangenkampen in Litouwen

Gebaseerd op gegevens van Kurt Böhme, geeft het artikel van Peter Michalove de nummers van vijf kamp-complexen in Litouwen:

57 Klaipėda, 184 Šilutė

195 Vilnius, 294 Šiauliai

296 Kaunas

Verder twee werk-bataillions (na de slash het nummer van het bataljon):

296/396 Kaunas

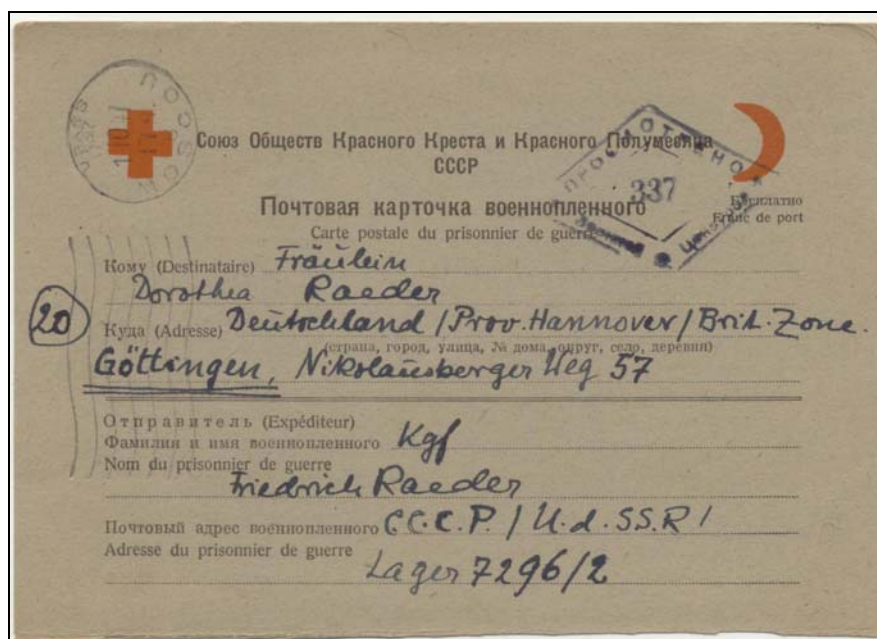
445/377 Šilutė, dat verbonden was aan kamp Georgenburg (445, in Kalinin-grad).

Tot slot nog twee POW-hospitaals:

1245 Kaunas

2652 Šilutė

Op de kaart hiernaast zien we het nummer 7296, de nieuwe aanduiding van het complex 296, bij Kaunas. De meeste complexen werden aanvankelijk aangeduid met drie cijfers, maar in het voorjaar 1947 gingen de krijgsgevangenkampen ressorteren onder het Ministerie van Binnenlandse Zaken (MVD). Tegelijkertijd werden de bestaande nummers van kampen voorafgegaan door een 7. Het nummer na de slash geeft een bepaald kamp aan binnen het complex.

Afb. 1 (78 %)

Kaart uit Lager 7296 naar Göttingen, verzonden 26 augustus 1947. Het machine-stempel is van Moskou: de ging blijkbaar via Moskou naar –in de adressering opgenomen- de Britse bezettingszone.

Ook op internet – het Kriegsgefangenen Research Forum- zijn nummers van de Lager (Kampen) te vinden en ook hier wordt 7296 genoemd als een Lager in Kaunas.

Verder wordt op dit internetforum andere kampen genoemd in het Baltische Gebied en Oost-Pruisen:

Achtme 7135

Tallinn 7286, 6483

Walk 7287

Kochtia-Jarvi 7289

Kivioili 279, 1011

Narwa 7393

Ogre 7291, 2040

Dünaburg 7292, 5859

Libau 7349

Riga LR., 277, 317, 350, 79..., 3338, 4379, 6317

Mitau 266, 79..

Memel 7057

Heydekrug 7184, 2652, 6377

Wilna 7195

Schaulen 7294

Kaunas 7296, 1245, 6396

Georgenburg 7445, 1894

Preussische-Eylau 7533

Insterburg 6357, 6493

Königsberg 6362, 6380, 6382, 6469

Birkenfeld 6386

Tilsit 6391

In totaal waren er in het Baltische gebied en Oost-Pruisen 14-16 kamp-complexen, met in totaal 150-160 afzonderlijke krijgsgevangenenkampen., 8 krijgsgevangenenhospitalen en 12 Arbeids-bataljons. Naar schatting stierven in deze kampen 40.000-45.000 gevangenen.

Eind 1944 worden de eerste kampen in Estland en Letland ingericht. Met de capitulatie van de 'Kurland-armee' worden veel meer kampen ingericht in het Baltische gebied om alle krijgsgevangenen te kunnen opsluiten.

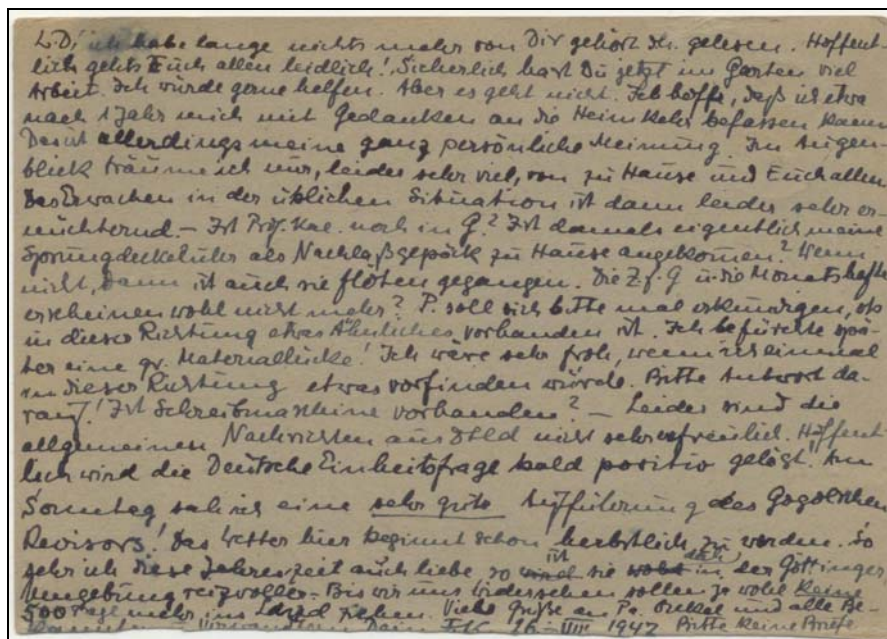
Ook waren in dit gebied veel oorlogsschade en de gevangenen konden ingezet worden voor het opruimen en opbouwen.

De tekst vertaald door Gijs Hamoen

Met deze kaart is ook de tekst bewaard, wat lastig leesbaar, ontcijferd en vertaald door Gijs Hamoen (afb. 2).

Duitse tekst:

L.D. Ich habe lange nichts mehr von Dir gehört oder gelesen. Hoffentlich gehts Euch allen leidlich! Sicherlich hast Du jetzt im Garten viel Arbeit. Ich würde gerne helfen. Aber es geht nicht. Ich hoffe, dass ich etwa nach 1 Jahr mich mit Gedanken an die Heimat befassen kann. Das ist allerdings meine ganz persönliche Meinung. Im Augenblick träume ich nur, leider sehr viel, von zu Hause und Euch allen. Das Erwachen in der üblichen Situation ist dann leider sehr ernüchternd. Ist Prof. Kal noch in G? Ist damals eigentlich meine Sprungdeckeluhr als Nachlassgepäck zu Hause angekommen? Wenn nicht, dann ist auch sie flöten gegangen. Die Z. f. G. u. die Monasthefte Erscheinen wohl nicht mehr? P. soll sich bitte mahl erkundigen, ob in dieser Richtung etwas Ähnliches vorhanden ist. Ich befürchte später eine gr. Materiallücke! Ich wäre sehr froh wenn ich einmal in diese Richtung etwas vorfinden würde. Bitte antwort da rauf! Ist Schreibmaschine vorhanden? Leider sind die Allgemeinen Nachrichten aus Dld nicht sehr erfreulich. Hoffentlich wird die Deutsche Einheitsfrage bald positiv gelöst.

Afb. 2

Am Sonntag sah ich eine sehr gute Aufführung des Gologschen Revisors!

Das Wetter hier beginnt schon herbstlich zu werden. So sehr ich diese Jahreszeit auch liebe, so ist sie doch in der Göttinger Umgebung reizvoller. Bis wir uns wiedersehen sollen, ja wohl keine 500 Tage mehr ins Land ziehen.

Viele Grüsse an Pa, Onkel und alle Bekannten und Verwandten. Deine F. R. 26 VIII 1947. Bitte keine Briefe.

Vertaling:

B(este) D(orothea). Ik heb al lang niets meer van je gehoord of gelezen. Hopelijk gaat het jullie allemaal dragelijk. Je hebt zeker nu in de tuin veel werk. Ik zou graag helpen. Maar het gaat niet. Ik hoop, dat ik ongeveer na 1 jaar mij met gedachten aan thuis kan bezighouden.

Het is natuurlijk mijn heel persoonlijke opvatting. Op het ogenblik droom ik alleen, helaas heel vaak, van thuis en jullie allemaal.

Het ontwaken in de gebruikelijke situatie is dan helaas zeer ontvullend. Is Prof. Kal nog in G(öttingen)? Is indertijd eigenlijk mijn savonethorloge als pakketje onder rembours thuis aangekomen? Zo niet, dan is ook die

pleite. De krant voor krijgsgevangenen en de Maandbladen verschijnen zeker niet meer? P. moet er maar eens navraag naar doen, of er op dit gebied misschien iets soortgelijks te vinden is. Ik ben bang later een groot hiaat aan feitenkennis te hebben. Ik zou heel blij zijn als ik een keer op dit gebied iets zou tegenkomen. Geef a.u.b. antwoord!

Is een schrijfmachine aanwezig? Helaas zijn de algemene berichten uit Duitsland niet erg opwekkend. Hopelijk wordt de vraag naar de Duitse eenheid spoedige positief opgelost.

Zondag zag ik een zeer goede uitvoering van de Revisor van Gogol.

Het weer begint al herfstachtig te worden. Hoe zeer ik dit jaargetijde ook liefheb, ik vind die in de omgeving van Göttingen toch aantrekkelijker. Tot we elkaar weer zullen zien, zullen toch wel geen 500 dagen meer voorbijgaan.

Veel groeten aan Pa, oom en alle bekenden en verwanten.

Je F(riedrich) R(aeder). 26. VIII 1947, A.u.b. geen brieven.

Opmerkingen van de vertaler:

Opm. 1. Savonethorloge: horloge met een ronddeksel, dat openspringt.

Opm. 2: Dorothea is waarschijnlijk zijn zuster. Als het zijn moeder betrof, waarom dan ook niet aan vader en

moeder gericht, nu wordt alleen vader de groeten gedaan.

Opm.3: ik vind het een nuchter en toch ontroerend menselijk document!

Ook uit het kamp bij Kaunas kwamen velen nooit naar huis: op het kerkhof bij kamp 7296 liggen ca. 3000 krijgsgevangenen begraven.

De meeste krijgsgevangenen zijn eind jaren veertig gerepatriëerd. In 1949 zijn ongeveer 50.000 krijgsgevangenen veroordeeld wegens oorlogsmisdaden en kregen de status van gewone gevangenen. Ze werden overgebracht naar strafkampen.

Begin jaren vijftig werden de meeste gevangen Duitsers vrijgelaten. Volgens de autoriteiten in de Sovjet-Unie bleven alleen de 25.000 veroordeelden. Deze gevangenen mochten tot eind 1950 ook niet met hun verwanten corresponderen

De meeste gevangen zijn in januari 1956 –na een bezoek van Bondskanselier Adenauer in 1955- vrijgelaten.

Het briefkaartformulier

Aan dit soort kaarten zat ook een antwoordkaart. Het is nog vaag te zien aan de hier getoonde kaart, dat het antwoordformulier eraf is gescheurd. Antwoordformulieren, post naar de krijgsgevangene dus, uiterst zeldzaam. Bij hun vrijlating mochten de gevangenen geen papieren mee naar huis nemen.

Censuur

Op de kaart is ook een censuurstempel te herkennen:

In het stempel zou –nog vaag te zien- moeten staan: ПРОСМОТРЕНО

БОЕННОЙ ЦЕНЗУРОЙ, 'Nagekeken door de militaire censor'.

Het nummer 337 is van de censor in Kaunas.

Peter Michalove laat een kaart uit Šilutė zien met censornummer 332. Censuurstempels met deze vorm zijn alleen te vinden op dit soort post.

◀

Literatuur

Michalove, Peter A.

Soviet P.O.W. camps in Lithuania 1945-1949 / Peter A. Michalove. – In: LPS Journal 1991 ; 211 (nr. 2). – p. 24-29

Lager

Lager in Russland op het 'Kriegsgefangenen Research Forum' op internet:

www.gasthof-thoerner.de/phpBB2/viewtopic.php?t=582

TERUGKOMEN OP MEMEL ... MOLĖTAI RRM

Sijtze Reurich

Als aardige aanvulling op mijn artikel '1939: Memel terug naar Duitsland' uit het vorige nummer kan ik deze brief presenteren:

De brief is aangetekend verstuurd van Memel naar Berlijn op 30 maart 1939. We zien dat Memel nog geen eigen aantekenstrookjes had. Hier is een aantekenstrookje van Schillkojen gebruikt (tegenwoordig Sepetowka in het Kaliningrad Oblast) met een stempeltje Memel eroverheen.

De brief is gefrankeerd met twee opdrukken 'Memelland ist frei!' (als bonus is bij de zegel rechts het uitroepteken vrijwel geheel weggefallen, een bekende variëteit) en een Duitse zegel. Als we kijken hoeveel erop zit, zien we voor 95 centai aan Litouwse zegels en 4 Pfennig aan Duitse zegels. Een Pfennig was 2½ centai waard, dus 4 Pfennig is 10 centu. Er zit in totaal 105 centai op de brief, en dat is precies het tarief voor een binnenlandse aangetekende brief in de periode 23 maart - 1 april 1939. Dit is de eerste correct gefrankeerde brief met deze zegels die ik te pakken heb kunnen krijgen!

Maar liefst drie leden hebben mijn vraag uit het vorige nummer beantwoord over de letters RRM in

het stempel Molėtai RRM: Keimpe Leenstra, Bernhard Fels en Ričardas Vainora. Het moet onze redacteur genoeg doen te zien dat ons blad gelezen wordt.

RRM staat voor Rajono Ryšių Mazgas, vrij vertaald: Regionaal Postknooppunt. Molėtai is de hoofdstad van een rayon en in Molėtai RRM

wordt de post van, naar en binnen dat rayon verwerkt. Dat is nog zo, alleen heten de postknooppunten tegenwoordig rayonpostkantoor en wordt die status niet meer in het stempel vermeld.

◀

EEN BRIEF DIE NIET KAN

Sijtze Reurich

De drukker was Spindulys in Kaunas, die eigenlijk niet geëquipeerd was voor het drukken van postzegels. De afbeelding laat een engel zien naast een typisch Litouws kruis. Op de achtergrond zien we de kaart van Litouwen.

Op diezelfde dag, 7 oktober 1990, gingen meteen de binnenlandse posttarieven omhoog, en wel fors. Een binnenlandse brief kostte 5 kopeken; dat werd 20 kopeken. Een binnenlandse briefkaart kostte 4 kopeken; dat werd nu 10 kopeken. Het buitenlandtarief veranderde niet. Dat kon ook nauwelijks, want de meeste correspondentie met het buitenland liep nog via Moskou, en daar werd Litouwen nog niet erkend als zelfstandig land. De nieuwe postzegels waren dan ook alleen geldig voor binnenlandse correspondentie.

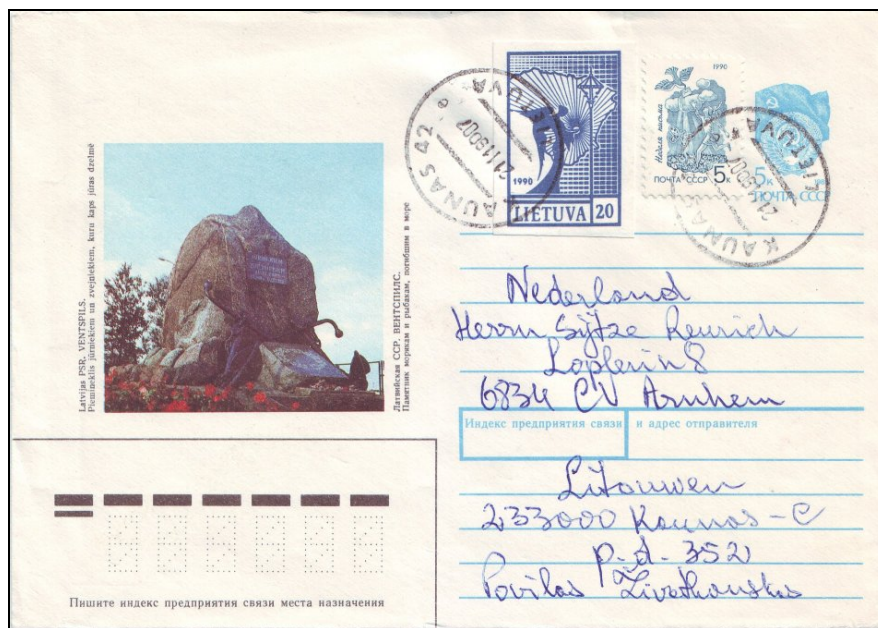
Ik had in die tijd een correspondent in Kaunas. Hij heette Povilas Živatkauskas; hij is inmiddels overleden. Ik ben hem nog steeds erg dankbaar voor de brieven die hij mij toen stuurde. Ze zijn allemaal filatelistisch, maar bij elkaar geven ze een boeiend beeld van een land dat weer opkrabbelt na een jarenlange bezetting.

Zoals de brief van afbeelding 1: de vier zegels op een eerstdagbrief, verzonden naar Arnhem. 'Loplerin' was zijn schrijfwijze van 'Loplein'. Litouwen was nog geen erkend land, dus de postzegels waren uitsluitend geldig in het binnenlandse verkeer. Daarom is een Sovjetzegel van 50 kopeken bijgeplakt. Die was wél erkend. 50 kopeken was inderdaad het tarief voor een internationale luchtpostbrief. Die zegel kreeg meteen ook maar het eerstdagstempel van Kaunas.

Op 7 oktober 1990 kwamen de eerste postzegels van het nieuwe Litouwen aan de loketten. De catalogus van Jankauskas geeft ze de nummers 457 t/m 460, de Michel ook. Het waren vier aandoenlijk primitieve zegels, zonder tanding en zonder gom.

Afb. 1

Afb. 3

Er bestaan overigens twee eerste-dagstempels voor deze zegels. Het andere stempel is van Vilnius (afbeelding 2).

Afb. 2

Al anderhalve maand daarna durfde Živatkauskas het te wagen zijn brieven echt te frankeren met Litouwse zegels. Er gebeurde niets; de brieven werden zonder strafport geaccepteerd. Zoals de brief van afbeelding 3, verstuurd op 21 november 1990. Er zit een Litouwse zegel van 20 kopeken op en twee Sovjetzegels van 5 kopeken. Samen is dat 30 kopeken, en dat was precies het tarief voor een internationale brief die niet per luchtpost ging.

Živatkauskas deed meer dan postzegels plakken op brieven naar Arnhem, hij fabriceerde ook binnenlandse brieven voor mij, die hij dan stuurde naar zijn eigen postbus en later doorstuurde in een brief zoals die ik boven heb laten zien. Zo heb ik ook een eerstedagbrief die lokaal verstuurd is, nu uiteraard zonder bijfranking met een Sovjetzegel (afbeelding 4).

In afbeelding 5 ziet u het aankomststempel op de achterkant, dat op de rand van de klep terechtgekomen is. Het aankomststempel was een erfenis uit de Sovjettijd, waar Litouwen nog jaren mee doorgedaan is. De brief is aangekomen op 9 oktober 1990.

Afb. 5

Afb. 4

Afb. 6

Afbeelding 6 is ook een zo'n brief naar zijn eigen postbus, maar dit is wel een hele bijzondere. Hier zit een nieuwe Litouwse zegel van 5 kopeken op als enkelfranking. Let op de datum.

Die datum is 6 oktober 1990, de dag vóórdat de zegels officieel uitkwamen. Afbeelding 7 laat het stempel nog eens goed zien.

7 oktober 1990, de dag dat de zegels uitkwamen, was een zondag. De zegels waren op verschillende plaatsen al verkrijgbaar op vrijdag 5 oktober en

zaterdag 6 oktober. Waarschijnlijk konden de kopers op het postkantoor de zegels op enveloppen plakken, een adres op de envelop schrijven en de envelop in een speciale bus of doos gooien. Dan kregen ze een paar dagen later de envelop met eerstedagstempel thuisbezorgd. De lokettisten zullen wel consigne hebben gekregen dat ze de zegels niet ter plaatse mochten afstempelen. Maar alles wat niet mag, gebeurt toch.

Zo heb ik dus een brief met het stempel van 6 oktober; Ivo Steyn meldt dat er ook brieven met deze zegels bestaan met het stempel van 5 oktober.

Zaterdag 6 oktober was meteen de laatste dag dat een brief mocht worden gefrankeerd met 5 kopeken; op 7 oktober werd het tarief verhoogd tot 20 kopeken en kon 5 kopeken als enkel-frankering niet meer.

Afbeelding 8 laat de achterkant van deze bijzondere brief zien.

De brief is bezorgd op dinsdag 9 oktober 1990, op dezelfde datum dus als mijn officiële eerstedagbrief. Ik vermoed dat Živatkauskas de brief, nadat hij de lokettist zo ver had gekregen dat deze hem ter plaatse afstempelde, in de bus voor de eerstedagpost heeft gooid. De brief is dus op dezelfde datum in zijn postbus gelegd als de officiële eerstedagbrief.

Het andere stempeltje op de achterkant is een stempeltje van de coöperatie 'TAU'. Die had de fraaie envelop met afbeeldingen van postzegels uit het interbellum uitgegeven en verkocht hem voor 20 kopeken.

Waarom zijn de brieven op dinsdag 9 oktober bezorgd en niet op maandag 8 oktober? Ook daar is een plausibele verklaring voor. Waarschijnlijk is het eerstedagstempel van 7 oktober helemaal niet op 7 oktober geplaatst, maar op 8 oktober. Dat was ook veel gemakkelijker te organiseren dan als de Litouwse PTT personeel op een zondag had laten terugkomen voor een stempelklus.

Toch leuk dat er brieven zijn die eigenlijk niet kunnen. Aan de hand van zo'n brief kun je de gang van zaken bij een emissie aardig reconstrueren.

◀

Literatuur

- Ivo Steyn, 'Litouwen: De eerste twee emissies', *Het Baltische Gebied* No. 19 (december 1991), blz. 31-35.
- Het eerstedagstempel van Vilnius komt van http://www.filateliija.lt/c_sa_0.htm

Afb. 7

Afb. 8

WIE HET WEET MAG HET ZEGGEN

Ruud van Wijnen

In deze rubriek kunt u vragen stellen over alles wat de maken heeft met de Baltische filatelie en waar u graag een antwoord op heeft.

1. In de eerste jaren na de sovjetbezetting werden in Letland in plaats van de Russische 3-stempels of de internationaal gebruikelijke R-stempels of R-strookjes op aangetekende brieven ook wel stempels of geschreven aanduidingen gebruikt met de letter I van het Letse woord Ierakstīt. Wie weet daar meer van of is er misschien al ergens een overzicht? Wie kan voorbeelden laten zien? (afb. 1).
2. Wie weet meer van dit formuliertje? Door wie, waar en wanneer gebruikt? (afb. 2).
3. Wie herkent dit stomme stempel? Het staat op een ansichtkaart met een stadsgezicht van Vilno, op 12 aug. 1914 verzonden naar Riga. (afb.3).

Uw antwoorden, ideeën of vermoedens worden gaarne ingewacht door uw redacteur of uw voorzitter. Hun telefoonnummers en e-mailadressen vindt u op pagina 1.

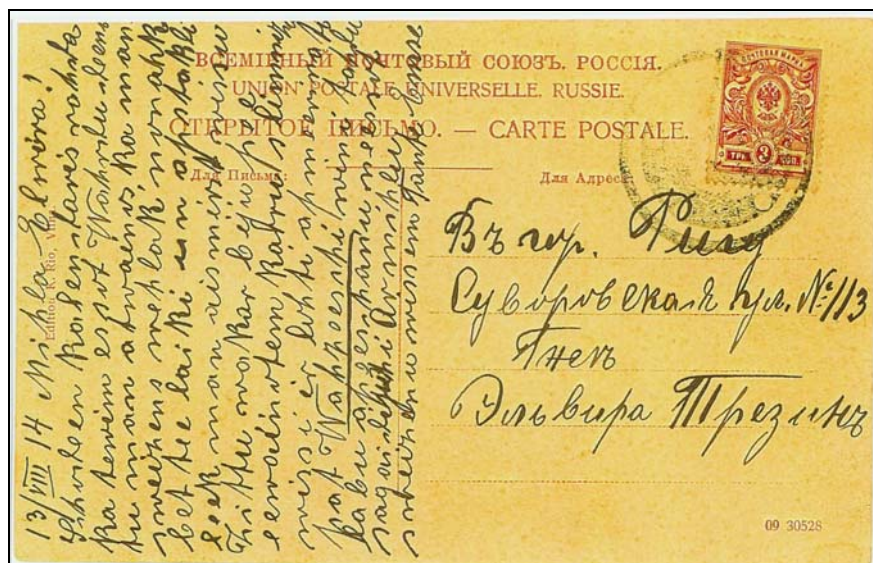

Afb. 1

Afb. 2

Afb. 3

VELDPOSTOP VERKENNING

Ruud van Wijnen

Die kaarten, zeker van Duitse soldaten tijdens de eerste Wereldoorlog, zijn nog in ruime mate beschikbaar voor onze collecties en we kunnen ze nog lezen ook. Ze vertellen over het algemeen weinig of niets over de oorlog en de omstandigheden waarin de afzender zich bevond. Dat kon ook niet, want de censuurdienst las mee. De inhoud had meestal niet veel om het lijf: alles ging “goed”, er werd gevraagd naar gezins- en familieleden en men wachtte vurig op een spoedig antwoord.

Hoewel veldpost onmiskenbaar een wezenlijk onderdeel vormt van de Baltische postgeschiedenis, had ik er - eerlijk gezegd - maar weinig belangstelling voor. Dat komt omdat op de kaarten en brieven geen postzegels zitten en omdat ze, mede daardoor, bijna allemaal op elkaar lijken. Zeker op het eerste gezicht. Verder houd ik me alleen bezig met de postgeschiedenis van Letland en daarom wil ik ook zeker weten of een kaart daadwerkelijk uit “mijn” gebied komt. Dat laatste uitzoeken valt niet altijd mee (**afb.2 en 2a**).

Maar toch..... het bloed kruipt en dus kocht ik uit de omvangrijke veldpostcollectie van André de Bruin ca. 80 Duitse briefkaarten uit de Eerste Wereldoorlog, waarvan ik min of meer zeker wist dat ze uit Letland (beter: uit gebieden die later tot Letland zouden gaan behoren) waren verzonden. Ik moest toen wel aan de slag om dat materiaal te ordenen en te beschrijven. Dit artikel vormt daarvan een verslag.

Aan veldpost uit het Baltische gebied geen gebrek.

In twee wereldoorlogen rukten honderdduizenden soldaten er op of trokken zich terug, ze vochten er of groeven zich in. Ze sneuvelden, raakten gewond (afb. 1) of keerden heelhuids weer naar huis terug. En ze schreven hun kaarten en brieven naar hun geliefden.

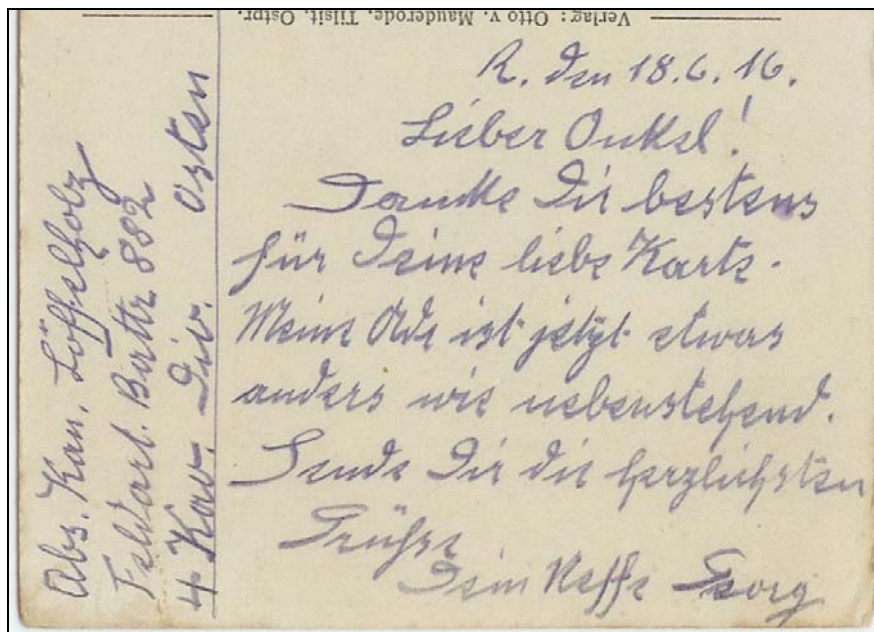
Afb. 1

Ansichtkaart: “Vom östlichen Kriegsschauplatz – Lazarett Neugut, Kurland.” Op de achterzijde wordt vermeld dat het gaat om het 405de Koninklijk Pruisische Veldlazaret. Op 25 febr. 1917 verzonden via veldpostkantoor 739.

Afb. 2

Mijn gebrek aan interesse voor veldpost betekent niet dat ik er, bij de opbouw van mijn posthistorische verzameling, aan voorbij ben gegaan. Dan zouden er immers belangrijke gaten in het verhaal zijn ontstaan en het verband zou ontbreken. In een Baltische collectie kun je niet om de veldpost heen. Een paar voorbeelden.

Afb. 2a

Interessante kaart, maar waar vandaan verstuurd ?

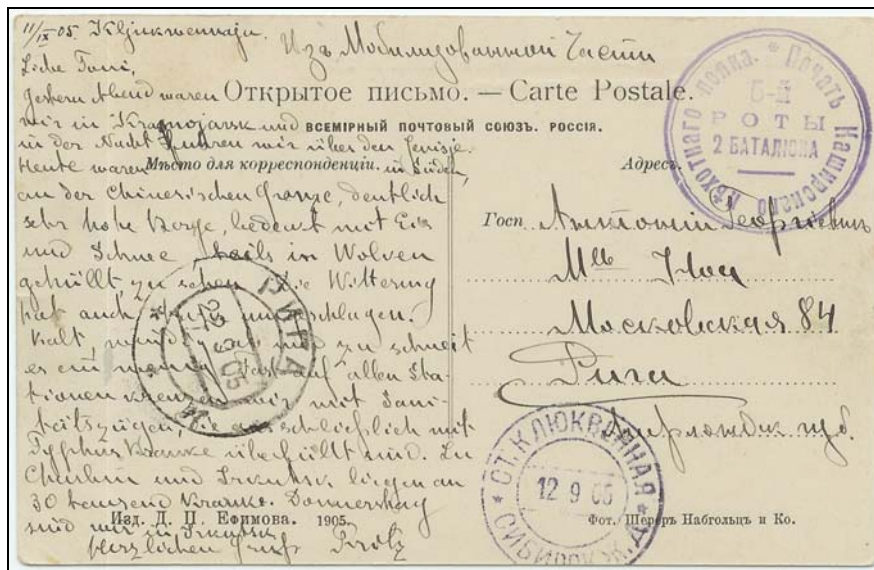
Dit schrijft de afzender aan zijn oom. Hij bevindt zich in het "Osten" en schrijft een "R" voor de datum. Zou Riga kunnen zijn....

Afb.3a

Briefkaart uit de Russisch-Japanse oorlog met in het Russisch de geschreven aanduiding "Uit het gemobiliseerde leger". Rechtsboven het onderstempel van het infanterieregiment "Kashir", 5de compagnie, 2de bataljon. De kaart werd verzonden vanaf het station Klyukvennaja (СТ. КЛЮКВЕННАЯ) aan de Siberische spoorlijn (СИБИРСК Ж.Д) en deed er tien dagen over om RIGA te bereiken, 12-22 sept. 1905.

De tekst is in het Duits geschreven. De afzender schrijft ondermeer: "op bijna alle stations passeren we overvolle treinen uit de tegenovergestelde richting met tyfuspatiënten. Tussen Charbin en Irkoetsk liggen 30 duizend zieken".

Het gaat hier kennelijk om een Duits-baltische onderdaan van het Tsarenrijk, als soldaat opgeroepen om te dienen in het Russische leger.

Afb.3b

Onderdeelstempel op een kaart naar Riga, verzonden vanaf station Petrovski Savod aan de Siberische spoorlijn, 23 okt. – 3 nov. 1904.

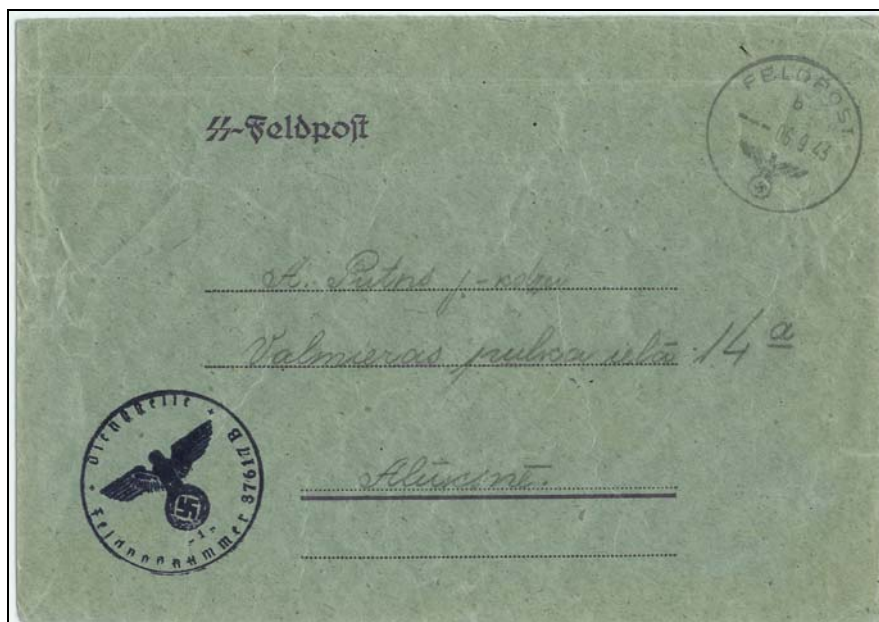
Het stempel verwijst naar een uit Libava afkomstig onderdeel: ЛИБАВСКИЙ САНИТАРН. ОТРЯДЪ. РОССИЙСКАГО ВЩ. КРАСН. КР. = Libava Geneeskundig Detachment van het Russische Rode Kruis. De tekst is in het Lets geschreven.

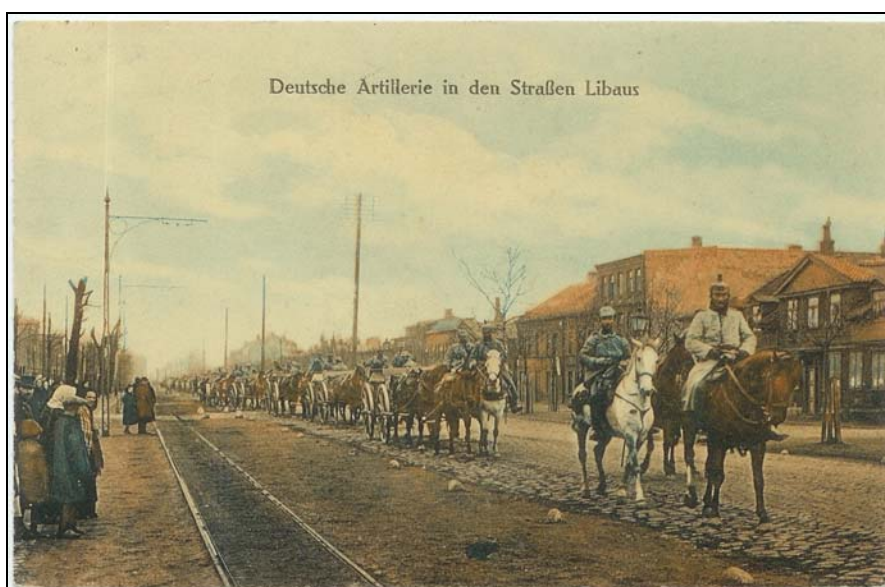
Afb. 4 (81 %)

Eerste Wereldoorlog. Briefkaart van een Letstalige soldaat die deel uitmaakte van het 3de Letse Infanterie Bataljon "Kurzeme". Onderdeelstempel: 3. КУРЗЕМСКИЙ ЛАТЫШСКИЙ СТРЕЛКОВЫЙ БАТАЛИОНЪ. Verzonden naar Vecpiebalga via VELD-POSTKANTOOR Nr. 132, 9-11 april 1916. (Lit. 3).

Afb. 5

Per Duitse veldpost verzonden brief naar Alūksne, 6 sept. 1943. In het stempel linksonder is het veldpostnummer 37617 B vermeld. Dit nummer hoorde bij het "Bakkerij Verzorgingsbataljon Letse SS-Vrijwilligers Legioen", onderdeel van de 15de SS-Divisie (1ste Letse).

Afb. 6

Er waren nog twee redenen waarom ik af en toe zwichtte en een veldpostkaart aanschafte voor mijn verzameling: de afbeelding op de voorzijde (afb.6) of een wel erg fraai onderdeelstempel (afb. 7). In dat laatste moest dan, vond ik, voor de zekerheid ook een plaatsnaam voorkomen...

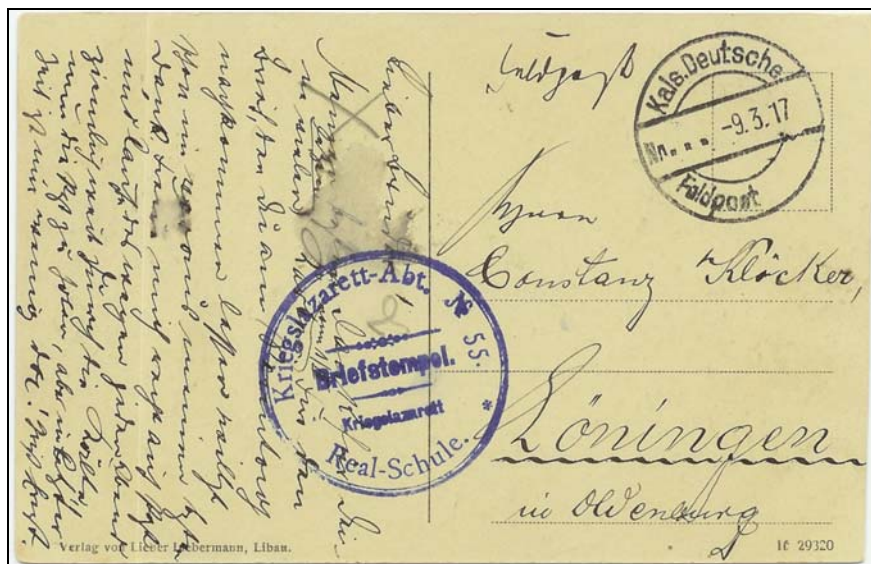
Afb. 7

Van alle kaarten die ik u tot nu toe heb laten zien, valt er één niet onder de noemer "veldpost".

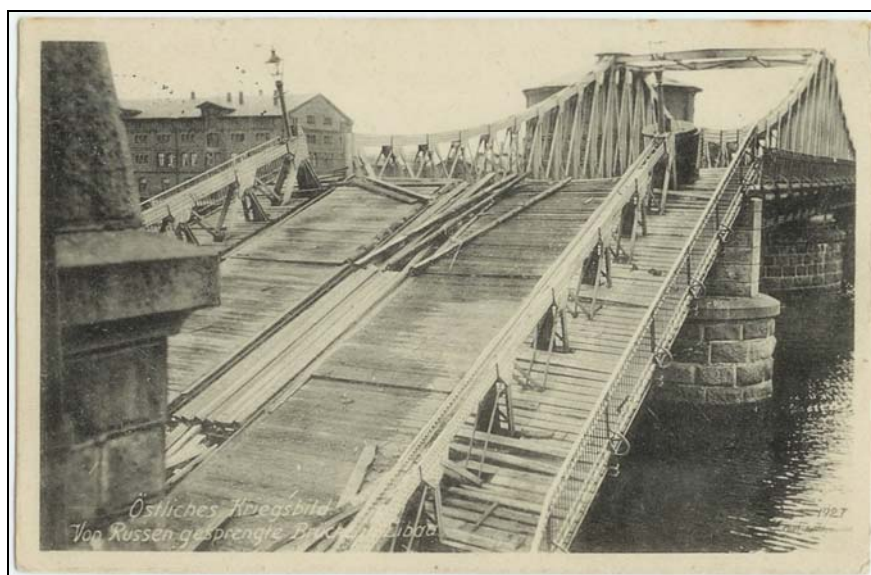
Schone schijn kan, ook hier, bedriegen. Daarom nu eerst de kenmerken waaraan u veldpost kunt herkennen (afb. 8).

- Portvrijdom: soldaten mochten hun post zonder te betalen verzenden (ook aan hen gerichte post mocht overigens over het algemeen portvrij worden verzonden). Op veldpost vindt u dus geen postzegels.
- Als bewijs dat hij het recht had om zijn post portvrij te verzenden, moest de soldaat er wel voor zorgen dat het stempel van zijn onderdeel of dienst op de kaart was aangebracht: het onderdeelstempel (afb.3b). In Duitse stempels zien we regelmatig het toepasselijke woord "Briefstempel".
- Maar alles bepalend is het dagtekeningstempel van een veldpostkantoor of de veldpostdienst. Veldpost is namelijk pas veldpost als de brief of kaart, is vervoerd door de veldpostdienst. Feitelijk gaat het dan over een deel van het traject tussen afzender en ontvanger.

Over het algemeen verzorgde de veldpost het postverkeer tussen de soldaten en een centraal veldpostkantoor, logistiek gunstig gelegen tussen het oorlogsgebied en de achterblijvers thuis. Op het centrale veldpostkantoor werd de

Afb. 8

Afb. 9

Duitse ansichtkaart: "Östliches Kriegsbild. Von Russen gesprengte Brücke in Libau"

veldpost overgedragen aan de reguliere civiele postdienst die er voor zorgde dat de post thuis in de bus gleeed.

De Duitse veldpost van en naar het oostfront liep via de "Feldpostsammelstelle" in Königsberg in Oost-Pruisen.

Opdracht: wijs op alle afbeeldingen aan: het onderdeelstempel, het veldpoststempel en - indien aanwezig - het aankomststempel.

Vraag: welke kaart valt niet onder de veldpost ?

Duitsland verklaarde Rusland op 1 augustus 1914 de oorlog en de eerste grote veldslagen vonden in september daarop plaats in Oost-Pruisen. De opmars in het Baltische gebied begon in de zomer van 1915: de havenstad Libava / Libau / Liepāja viel op 8 mei in Duitse handen (afb. 9) en de Koerlandse hoofdstad Mitava / Mitau / Jelgava op 1 augustus.

Daarna ontstond een frontlijn onderlangs Riga, langs de Dūna / Daugava, tot aan Dünaburg / Daugavpils.

Dat front werd begin september 1917 door de Duitsers doorbroken, waarna in februari 1918 de verdere opmars door Lijfland plaatsvond.

Ik onderscheid dus vier gebieden:

- Koerland: opmars (zomer 1915) en daarna etappegebied (**afb.22**).
- Het Düna-front.
- Riga (na 3 sept. 1917).
- Lijfland (vanaf februari 1918).

Dit historisch-geografisch overzichtje is een handig hulpmiddel bij het vaststellen of een veldpostkaart of -brief wel of niet uit Letland afkomstig is.

De aanleiding tot dit artikel vormen de 80 Duitse kaarten die ik kon overnemen uit de verzameling van André. Die wilde ik beschrijven.

Duitse veldpostkaarten uit de Eerste Wereldoorlog zijn nog volop te vinden en er is een grote hoeveelheid literatuur ter beschikking (**lit. 1 en 2**).

Maar ik bedenk me regelmatig dat ook de Russische soldaten aan de andere kant van het front aan hun familie en geliefden dachten en schreven.. Dat er dus ook door hen honderduizenden kaarten verzonden moeten zijn, maar daar zien we jammer genoeg maar zelden iets van terug in onze collecties (**afb.4 en 10a en 10b**).

Begin ik nu, eindelijk, met mijn verkenning van de 80 kaarten.....

In Andre's verzameling bevonden zich in een soort schoenendoos en ettelijke mapjes rond de tweeduizend Duitse veldpostkaarten die tijdens de Eerste Wereldoorlog vanuit het "Osten" naar huis werden verzonden. Een "Fundgrube", op geen enkele wijze gesorteerd. Alle kaarten gingen door mijn handen en legden de "Letse" apart.

Als leek op het gebied van veldpost lette ik daarbij op:

- Veldpoststempels met een nummer (**afb. 11**).
Die keek ik na in het handboek (**lit.1**).
- Een geschreven plaatsnaam (**afb. 11**).
Soldaten mochten geen plaatsnamen vermelden, maar deden dat toch regelmatig.
- De afbeelding op de kaart (**afb. 12**).
Zegt iets, maar niet alles. Een Ansicht van Libau kan best

Afb. 10a

In het Lets geschreven ansichtkaart naar CHARKOV, verzonden via het 142ste Reserve Veldpostkantoor (ЗАПАСНАЯ ПОЛЕВ. ПОЧТ. КОНТ. № 142), 22-26 dec. 1916.

Dit veldpostkantoor functioneerde in de omgeving van Jakobstadt / Jēkabpils aan het Düna -front (lit.4). Opvallend is het ontbreken van een onderdeelstempel.

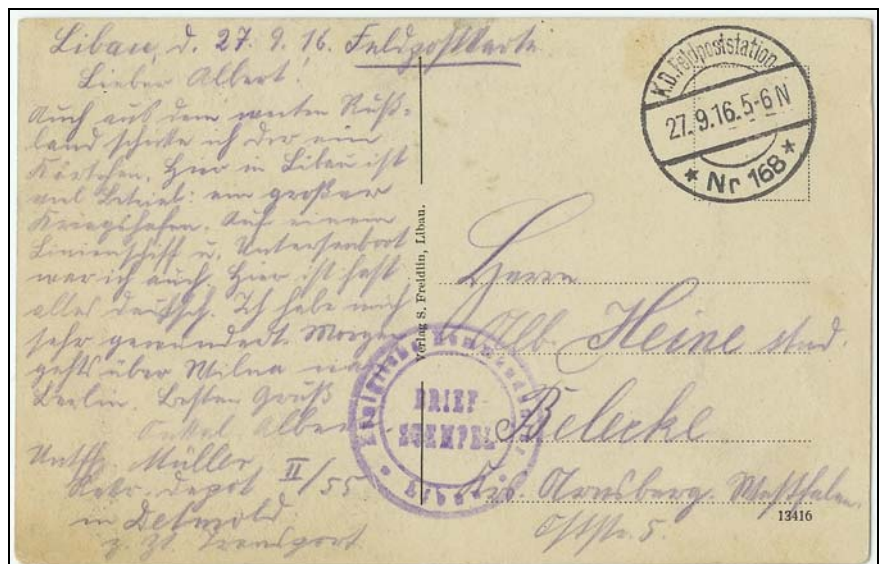
Afb. 10b

De foto van dezelfde ansichtkaart. Het station van Kokenhusen, waarbij de Letstalige afzender de Duitse plaatsnaam heeft vervangen door het Letse "Koknese". Kokenhusen / Koknese lag (en ligt nog steeds) aan de spoorlijn Riga-Daugavpils op de noordelijke oever van de Düna / Daugava en daarmee in de oorlog in het frontgebied.

- verzonden zijn via een veldpostkantoor in, bijvoorbeeld, Riga. Maar ook foto's van soldaten geven soms een aanwijzing (**afb. 12 / 12a**).
- De aantekeningen van André op memoblaadjes, vastgeplakt op een

kaart.

Die hadden meestal betrekking op stempels van aan legeronderdelen verbonden veldpostkantoren, waarvan André had getracht vast te stellen waar dat legeronderdeel zich bevond (**afb.13/ 13a**).

Afb. 11

Dagtekeningstempel van het K.D. Feldpoststation Nr 168.

Het handboek vermeldt dat dit veldpostkantoor vanaf 17 mei 1915 bekend is in Liebau / Liepāja. Deze kennis wordt op de kaart bevestigd door de aanhef "Liebau. d. 27.9.16" en de plaatsnaam "Liebau" onderin het onderdeelstempel.

Afb. 12a

Afb. 12

Trotse soldaten in de sneeuw. Het bordje aan hun voeten verradt waar ze zich bevinden: "4. Geschütz vor Dünaburg". Op de achterzijde het dagtekeningstempel van het veldpostkantoor van de 78ste Reservedivisie en het onderdeelstempel (afb. 12a).

Afb. 13

Dagtekeningstempel van de K.D. Feldpostexp. der 6. Res. Div., het veldpostkantoor verbonden aan de 6de Reservedivisie. Noch het onderdeelstempel "Armierungs-Bataillon no. 102", noch de tekst geeft een aanwijzing waar het veldpostkantoor zich op 6 juni 1916 bevond. De ansicht doet dat wel: "Vor der Düna". Meer dan een aanwijzing is het niet, alleen de verslagen en de geschiedschrijving van de 6de reservedivisie zouden uitsluitsel kunnen geven.

Afb. 13a

Afb. 14

Veldpostkaart naar Metz met een gekapt dagtekeningstempel waaruit "station" en het nummer zijn verwijderd. Maar de afzender maakt het ons niet moeilijk. Hij vermeldde zijn veldpostnummer "383" en begon zijn verhaaltje met "Riga d. 15.3.18". Van het nummer valt overigens in het stempel nog wel iets te herkennen.

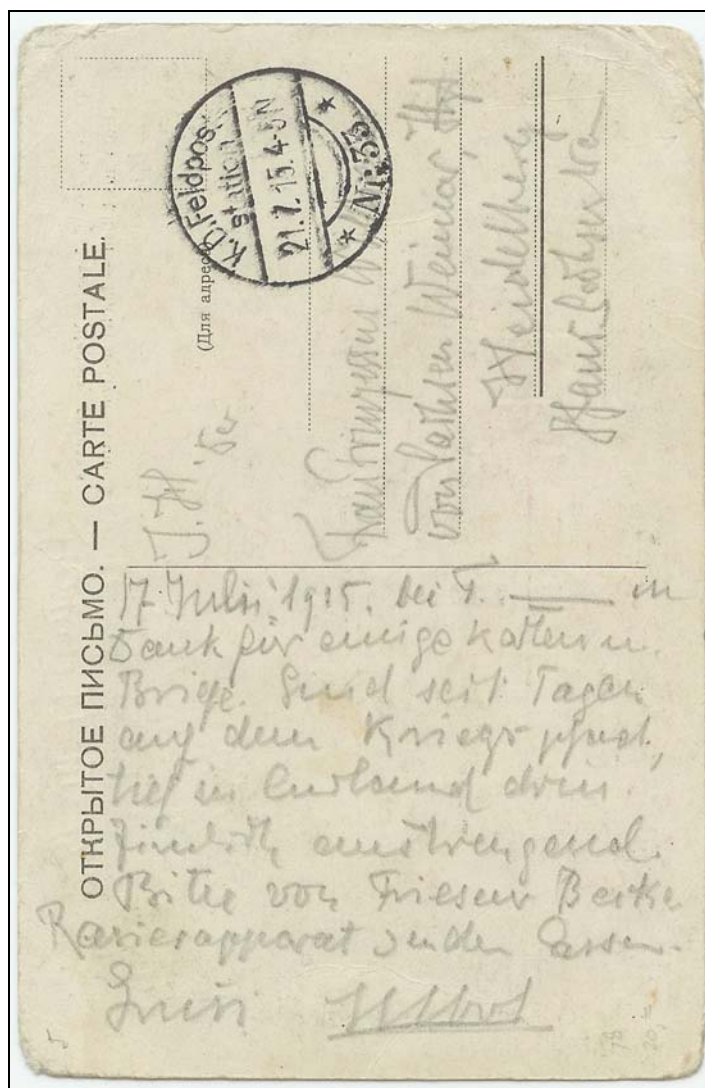
De Duitse veldpoststempels uit de Eerste Wereldoorlog kunnen in drie typen worden verdeeld: met een nummer (de veldpostkantoren), met de naam van een legeronderdeel (de veldpostexpedities) en stempels met slechts de vermelding “Deutsche Feldpost”.

De eerste twee typen zouden de vijand eens ongewenst informatie kunnen verschaffen over de samenstelling en ligging van troepen. Daarom werden ze per 15 febr. 1917 verboden. Bestaande stempels werden gekapt en nieuwe stempels vermeldden slechts “Deutsche Feldpost” (afb. 14).

Al eerder in dit verhaal stelde ik vast dat de boodschappen op de veldpostkaarten over het algemeen weinig om het lijf hadden. Het was natuurlijk verboden om iets te schrijven over de troepen, de oorlogssituatie of de omstandigheden waarin men verkeerde. Ook het vermelden van plaatsnamen was niet toegestaan. Het thuisfront mocht niet verontrust raken en de vijand niet wijzer gemaakt.

Toch vinden we heel wat kaarten met in de aanhef de plaats van waar werd geschreven en ook de Ansichtkaarten van steden, dorpen en landschappen moeten familie en vrienden een idee hebben gegeven waar hun geliefde zich bevond.

De soldaat die onderstaande kaart verzond, nam geen blad voor de mond (afb. 15 /15a).

Afb. 15

“17 Juli 1915, bei T.....m

Dank für einige Karten u. Briefe. Sind seit Tagen auf dem Kriegspfad, tief in Curland drin. Tot slot wordt gevraagd of kapper Beitse een scheerapparaat kan opsturen.....

De kaart werd verzonden via het 33ste Veldpostkantoor dat de gehele oorlog in Tuckum / Tukums gevestigd zou blijven

Afb. 15a

Op de voorzijde van de kaart geeft de afzender nog meer informatie over zijn verblijfplaats.

Nadat hij de gedrukte tekst heeft door-gestreept schrijft hij ernaast: “Saaten, 17.VII.15” en “18.VII.15 Wir sind in Tukum”.

De kaart werd dus tijdens de opmars in Koerland geschreven en meldt de inname van Tuckum / Tukums. Dit verklaart mogelijk zowel het ontbreken van een onderdeelstempel als de ongecensureerde boodschap.

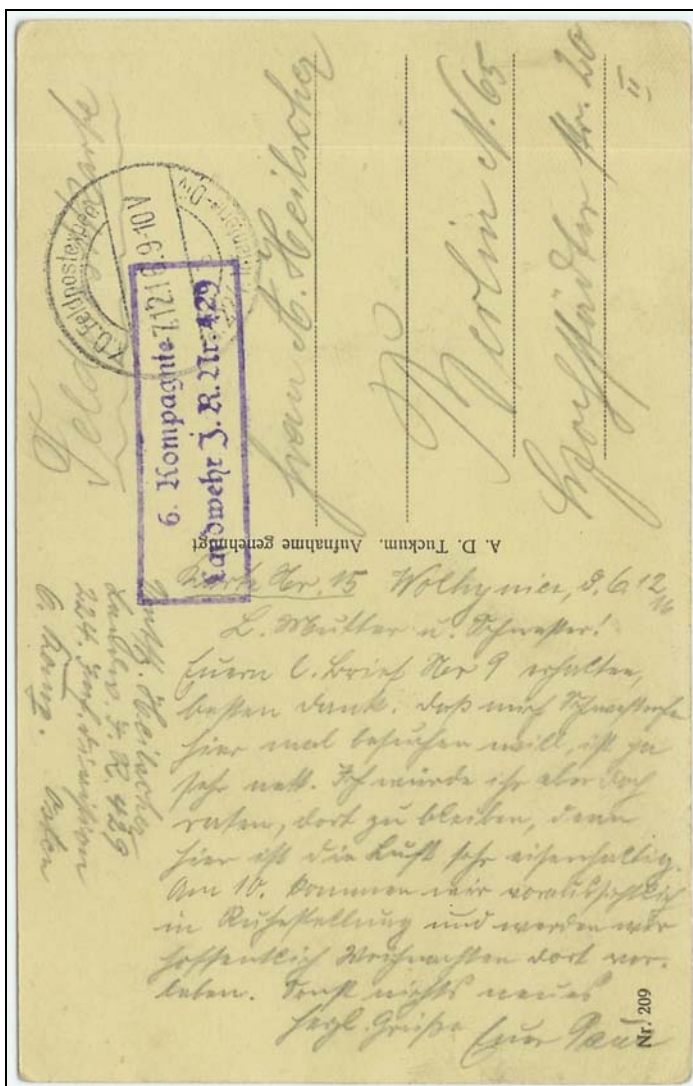
Tuckum (Kurland)

Partie an der Mühle

Ansichtkaarten, ik merkte het al op, kunnen een welkome indicatie geven over de plaats waar de kaart werd geschreven en misschien ook werd verzonden. Kijk maar naar de “Wir sind in Tukum” - kaart. Maar het kan ook helemaal niet kloppen (afb. 16 / 16a).

Afb. 16

Een mooi, rustiek beeld van de watermolen nabij Tuckum in Koerland.

Afb. 16a

Soldaat Heilscher geeft zijn onderdeel als volgt aan: “Landw. I.R. 429. 224. Inf. Division. 6. Komp. Osten”. Het onderdeelstempel bevestigt dat en het dagtekeningstempel maakt duidelijk dat het gaat om het mobiele veldpostkantoor van de 224ste Infanterie Divisie. Het “Osten” is wel een heel groot gebied, maar in de aanhef is Heilscher iets specifieker over zijn verblijfplaats “Wolhynien”, hemelsbreed zo’n 700 km. van Tuckum verwijderd. Het is zeker mogelijk dat soldaat Heilscher in Tuckum is geweest en er een voorraadje kaarten aanschafte voor later. Misschien wist hij al dat zijn onderdeel verplaatst zou worden en wilde hij niet het risico lopen om zonder kaarten te geraken.

Voor mij is de vraag dus steeds of een bepaalde veldpostkaart wel of niet verzonden is uit een plaats of gebied dat na de Eerste Wereldoorlog tot Letland zou gaan behoren. En juist als dat niet 1-2-3 duidelijk is en er gespeurd moet worden, wordt het interessant.

Een handig, maar niet zo veel voorkomend, hulpmiddel is het “treintje”: een aantal kort na elkaar verzonden kaarten gericht aan dezelfde ontvanger. In André’s doos vond ik zo’n “treintje” van drie kaarten, verzonden in 1917 op 27 en 31 januari en 10 februari.

Van de eerste kaart is de voorkant al fraai (afb. 17): “Unsere Kavallerie passiert ein Dorf”.

De lokalisering vormt geen probleem: het 315de Veldpostkantoor was gevestigd in Gross-Salwen / Lielzalne, een plaatsje in de buurt van Jacobstadt / Jēkabpils aan het Dūna-front (afb 17a).

Er is echter iets bijzonders aan de kaart: behalve het te verwachten rechthoekige onderdeelstempel “S.B. Generalkommando z.b. V. 58” werd ook het civiele dienststempel van de “Landesverein vom Roten Kreuz / Bückeburg” geplaatst. Kennelijk was deze afdeling van het Rode Kruis in het frontgebied rond Jacobstadt actief en kon ze gebruik maken van de veldpost.

Op de tweede kaart van het “treintje” staat het dagtekeningstempel van het mobiele veldpostkantoor van de 4de Cavalerie divisie. De afzender, “Dein Papa”, vermeldde wel zijn veldpostnummer: “Feldpost 315”. Het onderdeelstempel kennen we al van de eerste kaart (afb.18).

Afb. 18

Afb. 17

Afb. 17a

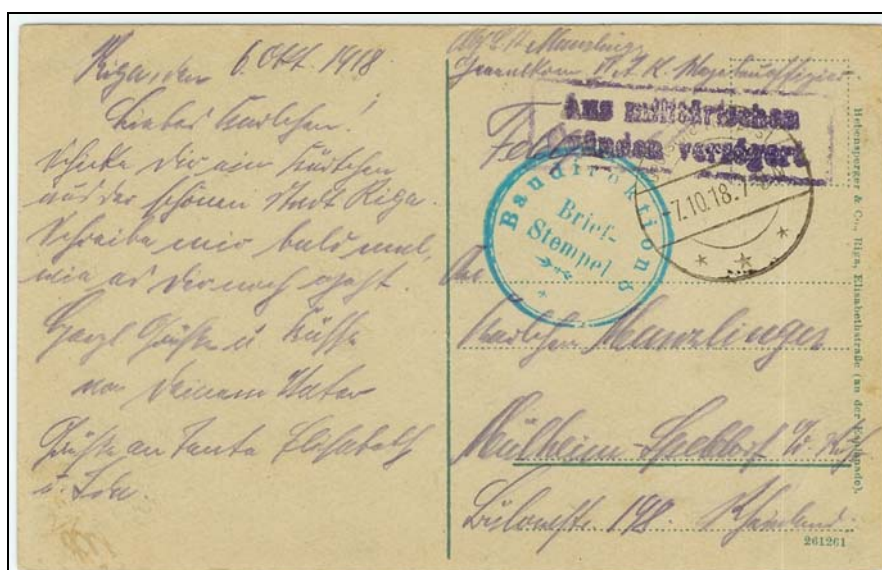

Afb. 19

Afb. 19a

Een veldpostnummer vinden we op de derde kaart niet meer terug. Papa sluit zijn verhaal op de kaart af met de woorden: “Meine Adresse ist jetzt (aber kein Wort weiter: Stab Generalkommando 58)”. Zowel het veldpoststempel als het onderdeelstempel kennen we van de tweede kaart. Ook op deze kaart werd een dienststempel van het Rode Kruis geplaatst: “Rotes Kreuz / Oldenburg i/Gr” (afb.19).

Ook de foto op de voorzijde is het waard om hier te laten zien: “im Osten. Das tägliche Baden der Armierungs-Soldaten” (afb.19a).

Er was de veldpost alles aangelegen om het postverkeer tussen de soldaten te velde en het thuisfront zo snel en efficiënt mogelijk te laten verlopen. Het moreel van de troepen was er bij gebaad en (veld)postbeambten deden er alles aan om ook in moeilijke omstandigheden hun werkzaamheden zo goed mogelijk uit te voeren. Het moet in de “Feldpostsammelstelle” in Königsberg een nauwkeurige organisatie geweest zijn om alle post aan de soldaten in het omvangrijke gebied van de Oberbefehlshaber Ost binnen redelijke tijd bij de juiste eenheden te krijgen.

Af en toe werd het van hogerhand om redenen van geheimhouding nodig geacht om het postverkeer tijdelijk stil te leggen. Of was het door feitelijke oorlogsomstandigheden onmogelijk de post te veroveren. Het bekendste voorbeeld is de “Postsperre” die van kracht was tussen 21 september en 11 oktober 1917 in verband met de landingen van Duitse troepen op de eilanden Ösel / Saaremaa, Mohn / Muhu en Dagö / Hiiumaa. Op opgehouden en vertraagde post werd het stempel “Aus militärischen Gründen verzögert” geplaatst (afb.20).

Afb. 20

Uit de twee kaarten met dienststempels van het Rode Kruis bleek al dat de veldpost zich niet uitsluitend en alleen bezighield met het vervoer van post van en aan militairen. Onder vermelding van : “Heeressache” of “Marinesache” werden ook normale dienstbrieven van militaire organen portvrij verzonden. Ook die moesten hun recht daarop aantonen middels hun “Briefstempel” (afb.21).

Tot slot.

De verkenning is uitgevoerd.

Ik zag en bezag een stapeltje Duitse veldpostkaarten: ansichten, diverse soorten stempels en wat was geschreven. Juist de combinatie van die facetten maakte het voor mij tot een geslaagde verkenning. In veldpost zit meer dan ik aanvankelijk dacht: er is een levendig verhaal van te maken. In september zal ik mijn verzameling die nu aan dit verhaal ten grondslag ligt meenemen naar Geldermalsen. Voor wie het wil zien.

◀

Literatuur:

1. Harry von Hofmann , “Das Postgebiet Ob. Ost auf dem Territorium der späteren Republik Lettland 1915-1920”, Hamburg, 2006.
2. De “Forschungsberichte der Forschungsgruppe Postgebiet Ob.Ost” onder leiding van Wolf Röttger, Nr. 1 /1979 t/m Nr. 22 / 1991.
3. Ruud van Wijnen: “De (rode) Letse gewerschutters, 1915-1917”, Het Baltische Gebied Nr. 22, 1993.
4. A. Epstein: “Russische veldpostkantoren in het latere Letland gedurende de Eerste Wereldoorlog 1914-1918), Het Baltische Gebied Nr. 31, dec. 1997.

Afb. 22

Afb. 21

Portvrije brief, “Heeressache”, van Libau naar München. Dienststempel: “Delegierter des Etappen-Liebesgabendepots der 8. Armee”. Verzonden via het 161ste Veldpostkantoor in Libau, 9 nov. 1916.

1000 JAAR LITOUWEN

Leonas Veržbolas

Al in het jaar 1929 heeft J.H. van Peursen in zijn boek de geschiedenis van Litouwen op postzegels behandeld. Nu, na 80 jaar, viert ons land dat 1000 jaar geleden voor de eerste keer de naam Litouwen in een historisch document genoemd wordt.

Als men de postzegels bekijkt van de vooroorlogse en nieuwe republiek Litouwen, ontdekt men dat er veel uitgiften zijn, die de belangrijkste gebeurtenissen van het land en beroemde hoofddrospelers tonen.

In dit artikel wordt vooral stil gestaan bij de serie blokken, die dit 1000-jarig jubileum tot onderwerp hebben (2001 – 2009). Ze worden aangevuld met de beschrijving van andere Litouwse en buitenlandse postzegels over dit thema.

1	2
5	6
3	4

Het eerste blok (2001) is gewijd aan de symbolen van de staat (afb. 1). De nationale driekleur (geel – groen – rood) (1), de ruiter met het zwaard op het wapenschild (2), de kaart van Litouwen (3) en de ligging van Litouwen in Europa (4). Op de siervelden (5 en 6) ziet men een panorama van de hoofdstad Vilnius, met de kathedraal en de burcht van Gediminas op de berg.

Men veronderstelt op grond van archeologische vondsten, dat, toen het klimaat warmer werd en de ijsmassa's zich naar het noorden terugtrokken, zich mensen hebben gevestigd in het gebied van het huidige Litouwen. Bewijs is het barnstenen model (1) uit het neolithische tijdperk (4000 – 2000 v. Chr.), waarop te zien is hoe de mensen uit die tijd zich de wereld voorstelden en een rituele staf (2), die uit de zelfde periode stamt (3000 v. Chr.).

Afb. 1

1	2
---	---

Op het tweede blok (2002) vertellen de postzegels de oudste geschiedenis van het land. Men ziet een stenen bijl (1) uit de 10^e eeuw v. Chr., verder Tacitus (2), de Romeinse historicus, die als eerste de Balten noemt in zijn werk "Germania" (98 n. Chr.), een Viking-schip (3) en hun aanval op de Burcht Apuole (de grafheuvel bevindt zich in NW Litouwen), en een gedeelte uit de annalen van Quedlinburg (4), waarin voor de eerste maal, in 1009, in een schriftelijke bron de naam Litouwen genoemd wordt.

In de annalen staat de voor de Litouwse geschiedenis belangrijke zin: "(In het jaar) 1009 werd de Hl. Bruno, die men ook Bonifatius noemt, de aartsbisschop en monnik, in het elfde jaar van zijn bekering, in het grensgebied van Rusland en Litouwen, door de heidenen vermoord en is met 18 van zijn mannen naar de hemel gegaan." In de zelfde bron staat dat toen de apostel van het christendom in Litouwen kwam, hij daar de Litouwse "koning" Netimer en zijn mannen heeft gedoopt, die later werd vermoord en heilig verklaard. Op de siervelden (5,6) is afgebeeld de heuvel van Kernavė.

Op het derde blok (2003) is afgebeeld het ontstaan van de Litouwse staat en zijn militaire macht.

1	5
2	6
3	4

Als begin van de opkomst van Litouwen is een oude burcht afgebeeld (1) en de slag bij Schaulen in 1236 (2), die ook wel de zonneshlag genoemd wordt. Bij deze slag heeft, zeggen de moderne historici, slechts één stam van de Samogiten nabij Schaulen de orde van de zwaardridders verslagen, die zich daarna niet meer hebben kunnen herstellen. Met kroon en verdedigingsburcht wordt de kroning van Mindaugas in 1253 tot koning van Litouwen weergegeven. (3)

1	2
5	6
3	4

2008 Op initiatief van de Litouwse Filatelistenvereniging in Chicago werd in de Verenigde Staten een postzegel uitgegeven met het fresco „Doop van de koning“ uit de Pažaislis Kloosterkerk te Kaunas

1932 De Kroning van Mindaugas als Litouwse koning

1	2	3
5	4	6

1987

Hij is de eerste en enige koning van Litouwen. Hij heeft de onderlinge verdeeldheid van Livonië benut en het hoofd van de orde aan zijn kant gekregen. Van hem ontvingen hij en zijn vrouw Marta de doop en werd hem in 1253 de Koninklijke kroon geschonken door de Keizer van het Romeinse Rijk.

Verder ziet men aan een panorama van de oude stad (4), dat Vilnius al in 1373 de hoofdstad van het Grootvorstendom Litouwen was. Op de siervelden (5,6) is een detail te zien van het schilderij van M. E. Andriole uit 1882, voorstellende Gediminas (groothertog van 1316 – 1341) bouwt de burcht van Vilnius.

Op het vierde blok (2004) wordt allereerst getoond de verdediging van Pilenai (1), een burcht waarvan de precieze ligging niet bekend is. Hier hebben de Litouwers in 1336 onder leiding van de vorst Margiris, de door de Duitse Ridders ingesloten burcht, heldhaftig verdedigd. Toen het merendeel van de verdedigers was gesneuveld en de vijand door de verwoeste muren naar binnen drong, hebben de overgebleven verdedigers de burcht in brand gestoken en zijn ze allen verbrand. Grootvorst Algirdas van Litouwen (2) heeft in 1362 in de slag bij de Blauwe Wateren (in het zuiden van de rivier Bug) de gouden horde van Mongolen en Tartaren overwonnen. De kerstening van Litouwen (3) is symbolisch afgebeeld. De grote Koning en Grootvorst Jaguila van Litouwen (met kroon) komt met een oorkonde naar Vilnius, waarin de opname van Litouwen in de Rooms-katholieke kerk en de gedwongen bekering van de heidenen tot het christendom is geregeld.

Ter gedachtenis aan de 600-jarige kerstening van Litouwen heeft het Vaticaan een serie postzegels uitgegeven (1987).

Op zegel 4, de siervelden 5 en 6, én op de randen van dit blok, is een detail uit het schilderij van J. Mateika afgebeeld *Slag bij Grünwald*. Bij deze slag hebben de gemeenschappelijke legers van Litouwen en Polen, met Wit-russische, Russische en Oekraïense regimenten de kruisridders vernietigend verslagen.

Vertaling uit het Litouws via het Duits: Gijs Hamoen
(wordt vervolgd)

TERUGKOMEN OP

Jan Kaptein,
Ruud van Wijnen

In deze rubriek komen we terug op eerdere artikelen.

Een bierbestelling in St. Petersburg met een Letse connectie in HBG 46

In dit artikel werd een voorgedrukte briefkaart getoond van het kantoor in St. Petersburg van de Rigase brouwerij Waldschlösschen. Deze voorgedrukte kaarten werden in Moskou en St. Petersburg tussen 1879 en 1891 gebruikt om bier te bestellen. Waldschlösschen of Walsschloschen was de voorloper van Aldaris, nu de grootste brouwerij van Letland. De kaart hiernaast heeft een gewoon stempel Riga, maar nu gaar het om de afbeelding: de 'Brauerei Waldschlösschen, Riga'

Per schip naar Pernov en Pärnu in 1932 in HBG 51.

In "Per schip naar Pernov in 1914 en Pärnu in 1932" wordt verteld over het lichtschip voor de haven Libava. Als aanvulling stuurde Jaan Otsason de afgebeelde lokale wenskaart uit 1914 (afb. 2).

Het dagtekeningstempel werd geplaatst in het postkantoor van de oorlogshaven van Libava / Libau, de ПОРТЪ ИМПЕРАТОРА АЛЕКСАНДРА III (de keizer Alexander III haven) en is gericht aan "Iste rajon. Plavutsi parovoi majak "Ljuzerortski ., het lichtschip Lyser-Ort .

In de "Verzeichnis Leuchfeuer alle Meere" uit 1899 wordt dit lichtschip niet vermeld.

Afb. 1 (79 %) (ex. Jan Kaptein)

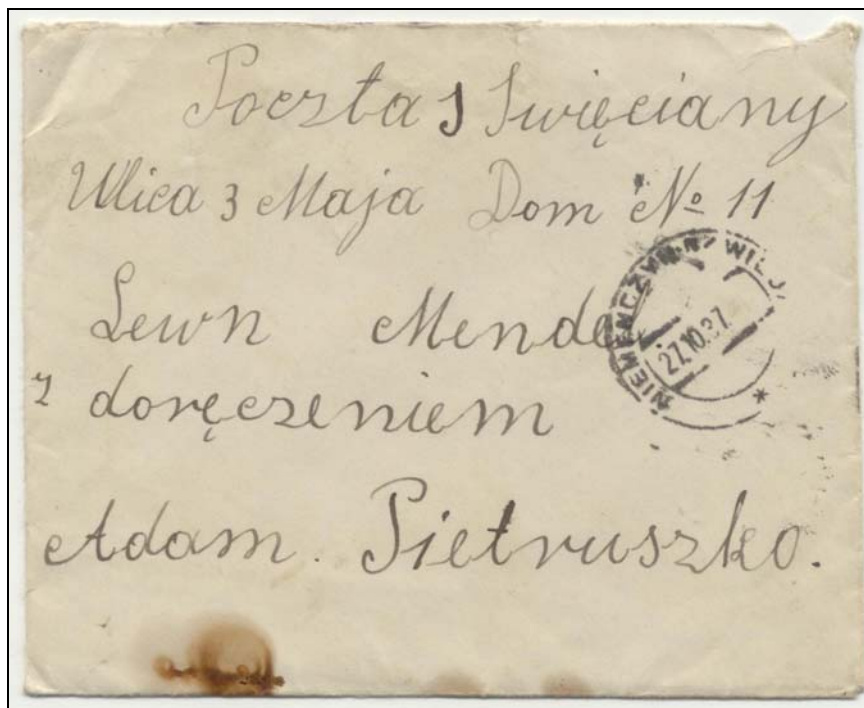
Afb. 2

Uit de postgeschiedenis van Vilnius III in HBG 36

Post uit het Vilnius-gebied in de Poolse periode komt meestal uit Vilnius zelf. Hier een brief van uit het Litouwse Nemenčine, dat toen onder Pools bestuur viel. In het stempel zien we de Poolse aanduiding: Niemenczyn n. Wilja.

De brief gaat naar het Litouwse Švenčionėliai. In de adressering ziet u de Poolse naam: Nowo-Swieciany.

Ook de brief is nog bewaard en -zo te zien- in het Pools geschreven (**afb. 3c**). Als iemand dit Pools kan lezen en kan helpen met een vertaling: graag contact opnemen met Jan Kaptein.

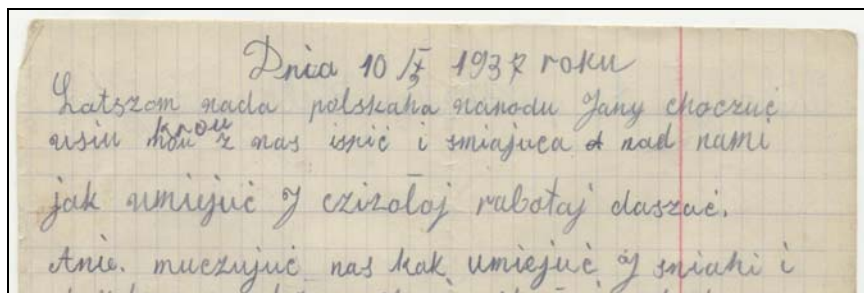
Afb. 3a (92 %) (ex. Jan Kaptein)

Afb. 3b

Afb. 3c

Het begin van de brief. 'Roku' is Pools en betekent 'jaar', en verder klinkt het erg Pools.

EEN MODERNE VERVALSING

Jan Kaptein

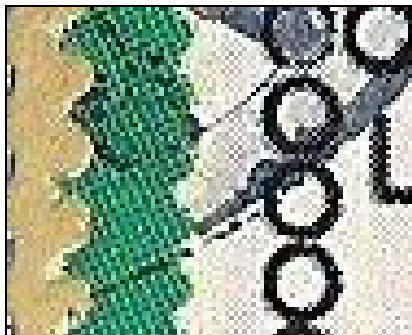
Bij de laatste bijeenkomst onze vereniging had Keimpe Leenstra een vervalsing van een moderne Litouwse zegel bij zich. Later bleek ik hem zelf al te hebben op een aan mij gericht poststuk. Duidelijk een vervalsing ten nadele van de post dus.

Het gaat om een vervalsing van Mi. 701, waarvan iemand mij dus flink wat exemplaren heeft bezorgd (afb. 1).

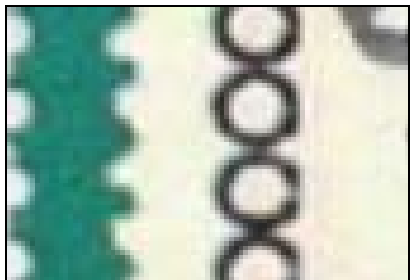
Om het verschil met het echte exemplaar te zien, is wel wat vergroting nodig, maar met de computer gaat dit gemakkelijk.

Het duidelijkste verschil tussen de echte zegel (afb. 2) en de valse zegel (afb. 1a) zijn de ringetjes links op de postzegel.

Bij de valse postzegels zijn deze ringetje rond:

Bij de echte postzegel zijn de ringetjes 'afgeplat':

Afb. 1 (45 %)

Afb. 1a (150 %)

Afb. 2 (150 %)

Overzicht losse verkoop publicaties “Het Baltische Gebied”

Eén van de kernactiviteiten van de Filatelistengroep Het Baltische Gebied is het uitgeven van het vakblad “*Het Baltische Gebied*”.

Het verschijnt tweemaal per jaar en bevat een keur aan bijdragen: originele artikelen en herdrukken, vaste rubrieken, literatuurrecensies, gratis advertenties van leden etc.

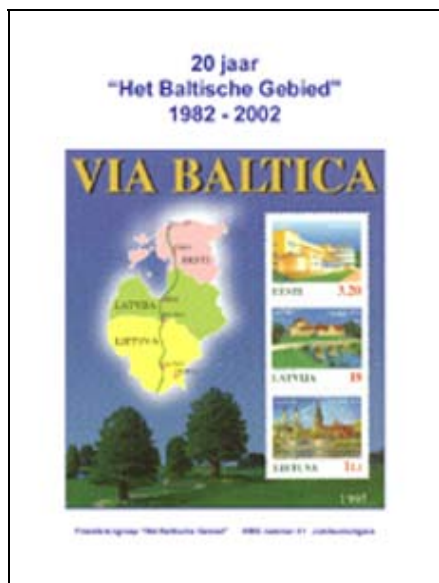
Met 53 nummers, een schitterend jubileumboek en een aantal speciale uitgaven - zoals een index en bibliotheekcatalogus - is een schat aan filatelistische literatuur over ons verzamelgebied beschikbaar. Met een omvang van ruim 3000 pagina's A4!

Van een aanzienlijk deel van de bladen zijn nog enkele originele exemplaren in voorraad. Leden van HBG kunnen deze tegen een zeer aantrekkelijke prijs aanschaffen. Gebruik deze gelegenheid om de gaten in uw literatuurverzameling te dichten.

Bestellen

bij de secretaris Hans Pijpers
hans.pijpers@hccnet.nl

Verzendkosten zijn voor rekening van de afnemer. Kosteloos afhalen tijdens de bijeenkomsten in Geldermalsen.

Omslag van het op 28 september 2002 uitgegeven jubileumboek.

nr	datum uitgifte	pagina's	aantal	prijs in €
1	15-01-1983	24	4	1,00
2	01-07-1983	18	2	1,00
3	01-01-1984	24	2	1,00
4	01-07-1984	26	1	1,00
5	01-01-1985	32	5	1,00
6	01-06-1985	42	1	1,25
7	01-01-1986	46	2	1,25
8	01-07-1986	26	1	1,00
9/10	01-07-1987	62	4	1,50
11	01-01-1988	48	4	1,25
12	01-07-1988	28	4	1,00
13	01-01-1989	36	4	1,00
14	14-07-1989	24	4	1,00
15	01-12-1989	34	4	1,00
16	01-07-1990	48	-	-
17	01-12-1990	60	-	-
18	01-07-1991	60	-	-
19	01-12-1991	88	6	1,50
20	01-07-1992	58	-	-
21	01-12-1992	114	-	-
22	01-07-1993	68	5	1,50
23	01-12-1993	64	4	1,50
24	01-07-1994	76	-	-
25	01-12-1994	74	-	-
26	01-07-1995	78	-	-
27	01-12-1995	76	5	1,50
28	01-07-1996	86	5	1,50
29	01-12-1996	76	6	1,50
30	01-07-1997	74	5	1,50
31	01-12-1997	82	6	1,50
32	01-07-1998	58	6	1,50
33	01-12-1998	72	6	1,50
34	01-07-1999	72	6	1,50
35	01-12-1999	126	6	2,00
36	01-07-2000	74	2	1,50
37	01-12-2000	70	2	1,50
38	01-07-2001	74	-	-
39	01-12-2001	72	-	-
40	01-06-2002	24	5	1,00
41	jubileumboek			
42	15-06-2003	68	1	2,00
43	15-12-2003	56	5	2,00
44	15-06-2004	56	6	2,00
45	15-12-2004	56	5	2,00
46	15-06-2005	68	7	2,00
47	15-12-2005	68	7	2,00
48	15-06-2006	60	10	2,00
49	15-12-2006	72	8	2,00
50	15-06-2007	56	5	2,00
51	15-12-2007	48	6	2,00
52	15-06-2008	56	4	2,00
53	15-12-2008	60	5	2,00
Jubileumboek 2002		108	5	4,50
Index nummers 1-40		38	19	1,00
Bibliotheekcatalogus		24	12	1,00

Joop van Heeswijk
Jan Kaptein,
Olav Petri
Ruud van Wijnen

Deutsche Zeitschrift für Russland-Philatelie November 2008 ; Nr. 89

Thomas Berger schrijft een vierde deel over de stempels van Odessa, nu over de stempels van de scheepslijnen. Het is ver van ons verzamelgebied, maar wel heel boeiend.

In dit nummer verder korte artikelen over Carl Schmidt (1866-1945), een grote Zemstvo-verzamelaar en over veilingen.

De bijdrage van Alexander Epstein is een vervolg artikel over de tarieven van briefkaarten in de roerige periode 1917-1923. Deze keer gaat hij in op de tarieven in de gebieden onder Sovjet-bestuur 1919-1921. Per 1 januari 1919 werden gewone briefkaarten in het binnenland portvrij bezorgd (tot 14 augustus 1921). De briefkaarten waren wel portvrij, maar te koop voor 10 kop. –het oude tarief –, maar het ging meer om het principe. Men verwachtte dat in de communistische heilstaat geld geen rol meer zou spelen. We zijn hiermee wel bij ons verzamelgebied: de tarieven golden ook voor andere Sovjetrepublieken en Alexander Epstein laat ook voorbeelden uit Letland zien.

Per 1 januari 1919 gold ook portvrijdom voor gewone briefkaarten en brieven naar het buitenland, maar in het buitenland dacht men hier toch anders over. Op de plaats van bestemming moest toch betaald worden.

Met de Nieuwe Economische Politiek –1921- kwam een einde aan de portvrijdom: in het binnenland werd 15 augustus 1921 het tarief 100 rubel, naar het buitenland startte men al op 30 september 1920 met een tarief van 2 rubel.

Vervalste zegels van de Armeense SSR (1922) worden bestudeerd door Stefan Berger en Manfred Nolte beschrijft de organisatie van de

Gerecenseerde tijdschriften of artikelen daaruit kunt u tegen porto- en/of kopieerkosten opvragen via de redactie.

Sovjetveldpost in de Tweede Wereldoorlog.

Krijgsgevangenenpost tussen familieleden onderling – in verschillende kampen, na de Tweede Wereldoorlog komt aan de orde in het artikel van Hans-Werner Boddenberg.

Wladimir A. Pantjuchin laat stempels zien, die op postwaardestukken – kaarten – gebruikt werden om de tariefsverhogingen van 1961, 1983 en 1991 te verwerken.

Postwaardestukken –enveloppen met motief – uit de periode 1979-1982 worden besproken door Hans-Werner Reinboth.

Een artikel met korte stukjes van verzamelaars, waarin ze iets over een bijzonder stuk of zegel vertellen, is misschien ook een idee van HBG. Boekbesprekingen en een overzicht van nieuwe uitgaven maken deze aflevering compleet.

Jan Kaptein

Phillit 2008 ; no 47

Naast de ‘gewone’ rubrieken, nieuwe uitgaven, het Litouwse thema elders en de veilingen, is in dit nummer weer een aantal variëteiten/plaatsfouten beschreven.

Ook de filatelie van het moderne Litouwen komt aan bod: de vervanging van 37 postkantoren in landelijke gebieden door mobiele postkantoren.

Jan Kaptein

ROSSICA 151

Men vertaalt nog al eens een oorspronkelijk document, dit keer voor de fijnproever het verdrag over postverkeer tussen Rusland en China van 1865, door Howard Weinert. Vele pagina's laten variëteiten zien van postzegels uit de Burgeroorlog, waaronder van het Noordwestleger, kopstaande opdruk enz. Je vindt altijd wel wat in

zo'n artikel. Zo begrijp ik nu waarom overdrukte vellen van de Priamoerrepubliek aan de hoek zo vreemd zijn ingeknipt. Dat moest opkrullen bij het overdrukken voorkomen. David Skipton vertaalde de postovereenkomst tussen Rusland en Pruisen van 1821, inclusief routes en tarieven. Vervolgens vertelt Rostislav Polchaninoff over propagandazendingen tijdens de Koude Oorlog vanuit het Westen naar de USSR door de NTS. De lezer verneemt dat lang niet alle post in de USSR geopend werd. Anatoly Osatinski vertelt over deinzet en organisatie van de sovjet cavalerie (met paarden) tijdens de Tweede Wereldoorlog en de uiteraard moeilijk te vinden veldpost daarvan. Meestal heeft de auteur van zo'n artikel er juist heel veel van kunnen verzamelen. Je vraagt je vaak af waar het toch allemaal vandaan komt. Inclusief heel erg veel tabellen van alle cavalerie eenheden. Arnold Levin behandelt enkele stomme stempels uit de Eerste Wereldoorlog, uiteraard ontbreekt iets uit onze regio niet. “Flyspecker” gaat verder met plaatsfoutjes van Rusland, een inmiddels indrukwekkende serie die ik ten onrechte niet telkens vermeld. De auteur ziet echt heel veel en alles tezamen kunnen zijn bijdragen een boek vullen.

Olav Petri

ROSSICA 152

Opnieuw een heel dik nummer., waarin de redactie aangeeft dat via de Rossica site veel links te vinden zijn, o.a. met digitale versies van Rossica en Postrider. , te vinden op University of Florida, George A. Smathers Libraries. Rossica is ook op CDROM leverbaar waarbij je kunt uitprinten wat je nodig hebt. Zelfs in de ruime Amerikaanse woningen ontstaat ruimtegebrek bij onze hobby. David Skipton beschrijft aan de hand van enkele poststukken welke steunorganisaties voor

politieke gevangenen, daterend uit de tsarentijd, ook nog onder sovjetijd verder konden werken. De vrouw van Maksim Gorki was erbij betrokken en zo iemand was haast onkwetsbaar. Men kon trouwens in de USSR een organisatie die vroeger zeer gewaardeerd werd door politieke gevangenen nu niet opeens laten vallen als staatsgevaarlijk. Jeremy Busch vertelt boeiend over de keuze van onderwerpen voor sovjet zegels in de jaren '20 en '30 William, wat beeldd men af en waarom. Moskovskij en Carol Gayle behandelen de propaganda afbeeldingen op sovjet enveloppen uit de Tweede Wereldoorlog. Dick Scheper gaat diep in op perkins van rechtbanken uit de tsarentijd. Rostislav Polchaninoff neemt propagandazegels onder de loep, afkomstig van "Het Vrije Rusland". Hij vertelt over de totstandkoming en de verspreiding ervan. In dit nummer behandelt hij tevens, opnieuw boeiend en goed leesbaar, de propagandazendingen vanuit de Orthodoxe kerk richting USSR. Ik ga even voorbij aan beschrijvingen van binnenlandse spoorlijnen om David Skiptons artikel over blinde stempels voor de spoorwegkantoren onder de aandacht te brengen, want daar zie ik Riga. Er lijkt een doosje enveloppen van Nobel uit Riga opengevallen te zijn.

Olav Petri

The British Journal of Russian Philately 98/99

De redactie biedt weer een dubbelnummer aan, kostenbesparend, en begint met droevig nieuws, rabbi Leonard Tann is, veel te jong, overleden, een actief en enthousiast filatelist die heel veel bijdragen geschreven heeft. Vervolgens biedt Ivo Steijn een overzicht van poststempels die op de Krim zijn gebruikt, om precies te zijn in de Tataarse Autonome Republiek en door Stalin is opgeheven in 1944. De Tataren zijn toen voor een belangrijk deel gedeporteerd. Ingerit Kuzych en Val Zabijaka behandelen Oekraïense fiscals uit 1918, Noel Warr haalt vroege telegrammen tevoorschijn, ik heb daar geen Balten gevonden. Maar dan, heel origineel en

onverwacht: Natalie Krashennikov stortte zich op moderne zaken, de tarieven in modern Rusland, waar van 1992 tot 2005 is overgegaan op gedifferentieerde tarieven voor afgelegen gebieden. Men mocht destijds maximaal 30% hoger gaan in het tarief. Veel poststukken passeren de revue met uitleg, inclusief een landkaart met tariefzones. David Skipton vertelt over censuur op ansichtkaarten in de tsarentijd. Ivo Steijn komt opnieuw in actie naar aanleiding van een brief uit Nikolaev aan de Amoer. Hij vertelt over het lot van deze stad tijdens de Burgeroorlog en toont stukken. J. G. Moyes gaat op de esthetische kant van het verzamelen in en toont o.a. fraai uitgevoerde enveloppen met stempels van organisaties voor goede doelen. Maar het wordt pas spannend wanneer hij sluitzegels, reclamezegels en op postzegels lijkende vignetten en cinderella's toont uit de oude tijd, pagina na pagina. Noel Warr behandelt stempels op onbestelbare brieven van voor 1920.

Olav Petri

Eesti Post, het mededelingenblad van de ArGe Estland im BDPH e.V. Afleveringen nrs 47/2008 en 48/2009

In aflevering 47 het volgende. Allereerst een uitgebreid artikel (deel 4) van Peter Feustel over de 10 Mk zegel uit de serie Weefster & Smid (Mi. nr 39A) met inbegrip van de opdrukzegel Mi.nr 70. Dit is een herbewerking van Feustel's studie van deze zegels en echt iets voor de 'hard-core' specialisten op dit gebied. Daarnaast iets over de Baltische Universiteit te Pinneberg door Manfred G. Heber en Peter Feustel. Harry v. Hofmann beschrijft een briefkaart uit Reval (Tallinn) in 1918. Ook Harald Vogt beschrijft enige interessante stukken. Verder kortere artikelen zoals Berichten via het Rode Kruis (Michael Wieneke), twee stukjes van Heinz Lukaschewitz over enkele poststukken, een stuk van Max Kromm & Harald Vogt over Absenderfreistempel [dienststempels?]. Deze auteurs beschrijven ook treintelegrammen in 1942 tijdens de Duitse

bezetting. Peter Feustel bericht over een ijsvlucht in 1926. Harald Vogt bericht over nieuwe munten en bankbiljetten. Enige boekbesprekingen w.o. Estland im 2. Weltkrieg - Post und Philatelie (Max Kromm & Harald Vogt). Nog enkele korte stukjes, en filatelistische balans over het eerste halfjaar van 2009 door Osip Benenson die tevens een korte biografie geeft van ontwerper Riho Luuse. Hans-Otto von Lilienfeld-Toal beschrijft de geschiedenis van het landgoed Kalvi mois naar aanleiding van de aan dit landgoed gewijde postzegel. Wederom een boeiende, lezenswaardige aflevering.

In aflevering 48 deel 5 van de artikelenreeks van Peter Feustel over de 10 Mk zegel uit de serie Weefster & Smid (Mi. nr 39A) met inbegrip van de opdrukzegel Mi.nr 70. Osip Benenson bericht wederom over nieuw uitgekomen zaken in Estland, nu van het tweede halfjaar van 2008, met tevens een overzicht van het uitgifteplan voor 2009. Verder enige kortere stukken van Jaan Otsason (kwitanties), Peter Feustel (kwitantie voor een R-brief per ijsvlucht).

Daarnaast een uitvoerig overzicht van de FDC's met stempels, briefkaarten met eerstedagstempels, maximumkaarten, gelegenheidsstempels, wervingsstempels e.d. Vervolgens een artikel van Thomas Löbbbering over poststukken die per luchtpost vervoerd zijn tentijde van de eerste republiek. Jaan Otsason beschrijft ook nu weer enige mooie vondsten. Max Kromm schrijft over Estland als slachtoffer van de oorlogswaanzin. Verder een artikel van Harald Vogt over Esperanto in Estland, een beschouwing van Peter Feustel over de ervaringen van de ArGe Estland bij een tentoonstelling. Tot slot een overzicht van de nieuwe buitenlandtarieven van de Estse postautoriteiten per 1 april 2008 (kennelijk geen 1-aprilgrap) door Karl Lukas. Ook nu weer een uiterst lezenswaardige aflevering van Eesti Post.

Joop van Heeswijk.

